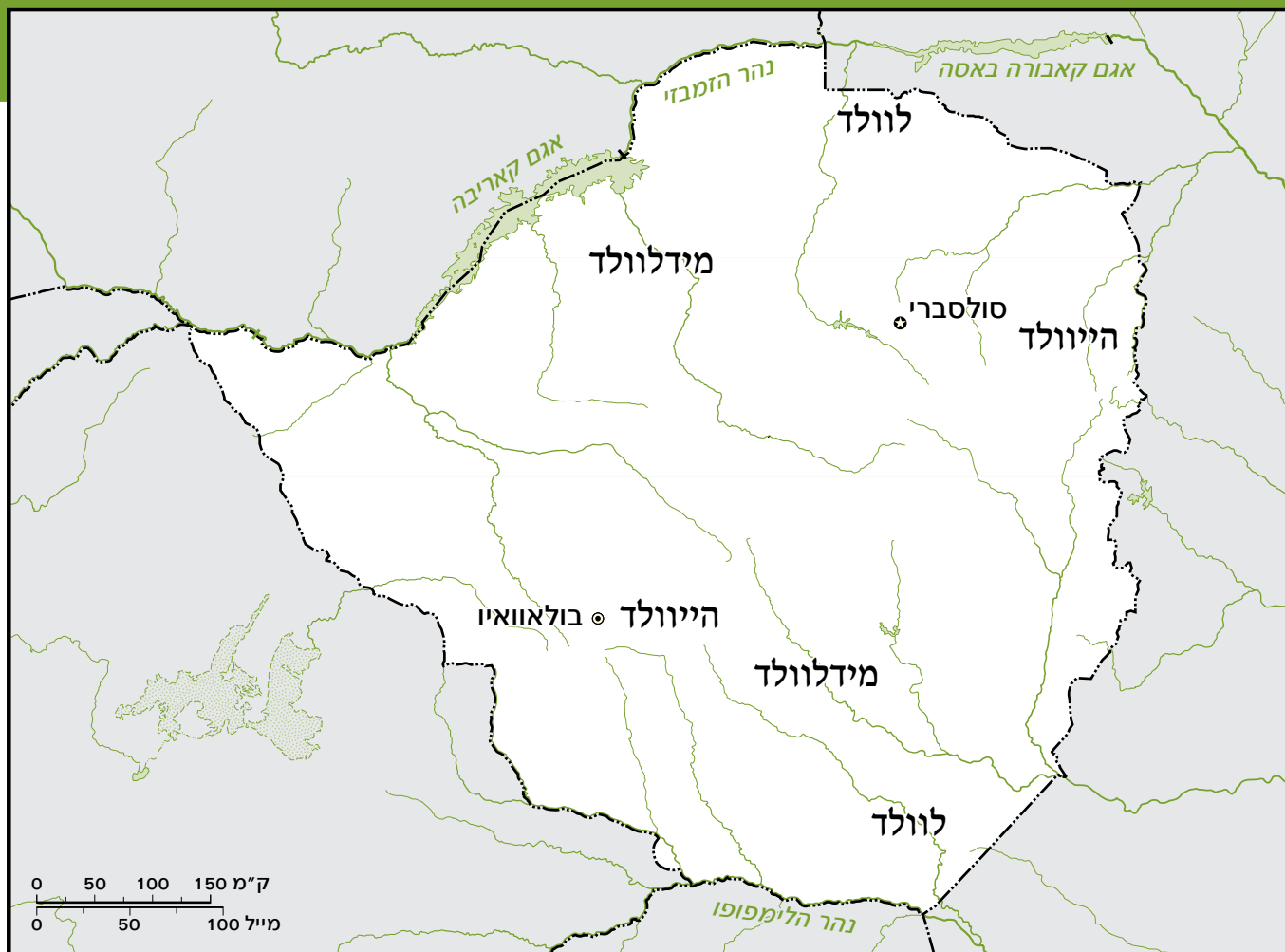

צנחנים נגד גרילה הדוגמה של רודזיה

מפת רודזיה (היום זימבבואה)

כאשר הכריזה רודזיה על עצמאותה ב־1965, רווחה ההנחה שהיא לא תוכל להחזיק מעמד זמן רב. בפועל היא הצליחה להתקיים עד 1980, אף ששום מדינה לא הכירה בה רשמית ואף שהאו"ם הטיל עליה הסגר כלכלי.

ד"ר יגיל הנקין

מדריך אקדמי במכללה לפו"ם ועמית מחקר במרכז שלם

בשנות ה־70 של המאה ה־20 פיתח צבא רודזיה שיטת לחימה נגד גרילה שנקראה פיירפורס (Fireforce). ייחודה היה בכך שהיא איפשרה לכוחות קטנים מאוד לגלות ולהשמיד במהירות כוחות גרילה שנהנו מעדיפות מספריות. שיטת הפעולה הזאת הייתה מבוססת על תגובה מהירה של כוחות מוסקים ומוצנחים בעקבות קבלת מידע מודיעיני מדויק מתצפיות סמויות על הקרקע¹

הרקע ההיסטורי

המושבה הבריטית רודזיה שבדרומה של יבשת אפריקה הכריזה באופן חד־צדדי על עצמאות מבריטניה ב־11 בנובמבר 1965 בשל רצונו של המיעוט הלבן במושבה (קצת יותר מ־200 אלף איש) לשמור על השלטון - בניגוד לעמדת בריטניה שהתנתה את העצמאות בבחירות חופשיות. אלה היו בוודאי מעבירות את השלטון לידי הרוב השחור, שמנה באותה העת כ־4 מיליון נפש.

כאשר הוכרזה העצמאות, רוחה ההנחה שרודזיה לא תוכל להחזיק מעמד זמן רב. ראש ממשלת בריטניה הרולד וילסון טען בינואר 1966 שהסנקציות הכלכליות שהטילה בריטניה על רודזיה יובילו לכניעתה של זו "בתוך שבועות ולא בתוך חודשים"². בפועל הצליחה רודזיה להתקיים עד 1980, אף ששום מדינה לא הכירה בה רשמית ואף שהאו"ם הטיל עליה הסגר כלכלי.

ברודזיה פעלו שני ארגונים אפריקניים עיקריים: זאנ"ו - ראשי תיבות באנגלית של "האיחוד הלאומי האפריקני של זימבבואה" (Zimbabwe African National Union), וזאפ"ו - ראשי תיבות באנגלית של "האיחוד העממי האפריקני של זימבבואה" (Zimbabwe African People Union). שני הארגונים החליטו לפתוח במאבק מזוין לאחר שהבינו כי השלטון לא יועבר אליהם בהליך דמוקרטי.

בשנים הראשונות לעצמאות רודזיה ניהלו שני הארגונים האלה מאבק גרילה כושל: הם לא הצליחו להשיג תמיכה עממית נרחבת ולא הצליחו לפגוע באופן משמעותי במשטר הלבן של רודזיה, אף שאנשיהם הכירו את תיאוריות המלחמה העממית מבית מדרשו של מאו דזה־דונג. אולם החל מ־1972 היו לזאנ"ו הישגים במערכת הגרילה שניהל. המלחמה, שנקראה "מלחמת הסבך", נמשכה עד סוף 1979 והסתיימה בבחירות חופשיות שבהן עלה לשלטון רוברט מוגאבה, מנהיג זאנ"ו, ושמה של הרפובליקה הוחלף מרודזיה לזימבבואה.

במהלך המלחמה נהרגו בשטחה של רודזיה 468 אזרחים לבנים, 1,361 אנשי כוחות הביטחון (כמחציתם לבנים), 7,790 אזרחים אפריקנים (מאש כוחות הביטחון ומאש אנשי הגרילה) ו־10,450 אנשי גרילה.³

המלחמה התנהלה גם מחוץ לשטחה של רודזיה, ובה נהרגו עוד אלפי אנשי גרילה ואזרחים. יש המעריכים שבסך הכול גבתה המלחמה את חייהם של יותר מ־30 אלף איש.⁴

גיאוגרפיה, טופוגרפיה ודמוגרפיה

רודזיה נמצאת במרכז אפריקה הדרומית, ואין לה גישה לים. היא גובלת בארבע מדינות: דרום־אפריקה בדרום, בוטסוואנה במערב, זמביה בצפון ובצפון־מערב ומוזמביק במזרח ובצפון־מזרח. רוחבה המרבי של רודזיה ממזרח למערב הוא 835 ק"מ, ואורכה המרבי מצפון לדרום הוא 725 ק"מ. שטחה הוא כ־390 אלף קמ"ר - יותר מפי 17 משטחה של ישראל.

מבחינה טופוגרפית מחולקת רודזיה לארבעה חלקים:

החלק המזרחי, לאורך הגבול עם מוזמביק, כולל רצועת הרים ורמות גבוהות. שאר שטחי המדינה כוללים גם הם בעיקר רמות, אם כי נמוכות יותר. השטחים האלה נחלקים לשלושה אזורים: לוֹלְד (Lowveld), מידלוֹלד (Middleveld) והייוֹלד (Highveld).

ההייוֹלד הוא קו פרשת המים שממנו מתפצלים הנהרות לכיוון צפון־מערב (לעבר הזמבזי) ולכיוון דרום־מזרח (לעבר הנהרות לימפופו וסאבי). גובהו של ההייוֹלד נע בין 1,200 מטר ל־1,675 מטר, אורכו כ־650 ק"מ ורוחבו כ־50 ק"מ. גדלה בו בעיקר צמחיית סוואנה: עצים רבים ודשא בגובה של עד שני מטרים. האוכלוסייה הלבנה ברודזיה התגוררה בעיקר בהייוֹלד.

משני צידי ההייוֹלד שוכן המידלוֹלד - רמות שגובהן בין 600 מטר ל־1,200 מטר. ככל שהרמות נמוכות יותר, כמות המשקעים בהן נמוכה יותר, ויש בהן פחות עצים ויותר שיחים קוצניים.

בשולי המידלוֹלד נמצאים אזורי הלוֹלְד - רמות שגובהן מתחת ל־600 מטר. אלה משתפלות עד לאגני הנהרות זמבזי ולימפופו. גובהה של הנקודה הנמוכה ביותר ברודזיה הוא 162 מטרים מעל פני הים. הצמחייה בלוֹלְד סבוכה מאוד וגבוהה, ולכן טווח הראייה שם הוא לרוב קצר מאוד. קרבות רבים התנהלו בסבך הלוֹלְד, ולכן כונתה המלחמה ברודזיה "מלחמת הסבך".

הטמפרטורה הממוצעת בהרים בקיץ היא 24 מעלות (בין נובמבר למרס), והטמפרטורה הממוצעת בחורף היא 11-12 מעלות. הטמפרטורה הממוצעת במידלוֹלד היא 30 מעלות בקיץ, ואילו בלוֹלְד, במיוחד סמוך לזמבזי וללימפופו, הטמפרטורה הממוצעת בקיץ היא 35 מעלות. באזורים הסמוכים לנהרות הלחות גבוהה מאוד. המשקעים הרבים ביותר - כ־1,000 מ"מ בשנה - יורדים במזרח המדינה. בהייוֹלד יורדים כ־800 מ"מ בשנה, ואילו הרמות הנמוכות מקבלות מעט מאוד משקעים. רק הנהרות הגדולים ביותר זורמים כל השנה.⁵

המחסור בכוח אדם והשפעתו

במשך רוב שנות המלחמה נהנו ארגוני הגרילה מעדיפות מספריות על פני הכוחות הרודזיים. רק פעם אחת (בעת אבטחת הבחירות ב-1979) הצליחו הרודזים להפעיל את כל כוחם - 60-70 אלף איש - באמצעות גיוס כל מערך המילואים שלהם, אבל המחיר היה שיתוק מוחלט של המדינה.⁶ בדרך כלל הפעילו הרודזים כוחות קטנים יותר באופן משמעותי.

הצבא מנה בשיאו כ-15 אלף איש - לוחמים ותומכי לחימה (רובם מגויסי חובה לבנים), ובמשטרה שירתו 8,000 איש. מספרם של לוחמי הגרילה, לא כולל סיענים אזרחים, היה גדול פי שלושה,⁷ אם כי בתוך רודזיה עצמה הופעלו בעת ובעונה אחת לכל היותר כ-15 אלף אנשי גרילה. רק לקראת סוף המלחמה - מאוחר מכדי להשפיע על המצב המדיני - הצליחו הרודזים להקים מיליציות אפריקניות, ואלה מנו בשיאן כ-16 אלף איש.⁸ במילים אחרות: הרודזים נדרשו להתמודד עם אנשי הגרילה בשטח שגדול פי 17 משטחה של מדינת ישראל באמצעות כוח שגודלו היה כשל אוגדה אחת.

בגלל המחסור החמור בכוח אדם ובציוד לא יכלו הרודזים להקצות כוחות גדולים לסריקות באזורים הסבוכים. כמו כן הם לא יכלו להקים שרשראות של מוצבים באזורים קריטיים, לפטרל לאורך

הרודזים נדרשו להתמודד עם אנשי הגרילה בשטח שגדול פי 17 משטחה של מדינת ישראל באמצעות כוח שגודלו היה כשל אוגדה אחת

דרכים ארוכות בכוחות גדולים או להקצות אלפי אנשים להגנה על כפרים, על עיירות ועל נתיבי תחבורה. בשל הטופוגרפיה של רודזיה גם לא ניתן היה להפעיל כלי רכב בשטחים נרחבים במדינה, וכתוצאה מכך הוגבלה מאוד הניידות של צבא רודזיה. יתר על כן, בשנותיה הראשונות של המלחמה אסרה ההנהגה המדינית על הצבא לפעול מעבר לגבולות המדינה, ולכן נאלצו מפקדי הצבא לפתח דרכי פעולה לאיתור אנשי הגרילה בתוך תחומי רודזיה, ועם גילויים - להביא במהירות כוחות למקום שבו אותרו ולפגוע בהם.

הפתרון הזמין ביותר והיעיל ביותר שנמצא היה שימוש נרחב במסוקים ובמטוסים להובלת כוחות ולהצנחתם. צבא רודזיה הוא היחיד בהיסטוריה שהצניח חיילים בעיקר במסגרת פעולות טקטיות. צבאות אחרים עשו זאת כמעט תמיד במסגרת מבצעים אסטרטגיים. מספר ההצנחות הקרביות במהלך המלחמה ברודזיה הגיע ל-2,000 - יותר ממספר ההצנחות הקרביות שעשו כל צבאות העולם ביחד מאז המצאת המטוס ועד היום. היו חיילים רודזים שהשתתפו לעיתים בשלוש הצנחות קרביות ביום אחד! לשיטה הרודזית להפעלת כוחות סער בשטחים פתוחים ובשטחים סבוכים כאחד ניתן השם פיירפורס (Fireforce - כוח אש).

צבא רודזיה לא ניצח במלחמה, אולם גם לא הוכרע בה. הודות לפעולתו היעילה נגד הגרילה היה להנהגה המדינית די זמן לגבש הסדר, שבמסגרתו עבר השלטון ברודזיה בצורה מסודרת אל הרוב השחור ולא באמצעות השתלטות, מהפכה או מלחמת אזרחים כפי שהיה בקונגו.

היחידות של צבא רודזיה

במבצעי הפיירפורס השתתפו רק היחידות הסדירות של צבא רודזיה: SAS (Special Air Service) - הסא"ס הרודזי: יחידה מיוחדת שהתמחתה בסיורים. בשיאה מנתה 250 לוחמים.

RLI (Rhodesian Light Infantry) - רל"י: גדוד של חי"ר קל שבו שירתו רק לבנים.

RAR (Rhodesian African Rifles) - רא"ר: גדוד חי"ר (מאוחר יותר חטיבת חי"ר) שחייליה היו שחורים, וקציניה לבנים. עם זאת, בשלבים מאוחרים יותר של המלחמה היא כללה גם כמה קצינים שחורים.

The Selous Scouts - הסיירת המוסווית: סיירת של לוחמים שחורים ולבנים שהתחזו לאנשי גרילה וסיירו ביחידות קטנות באזורי הפעולה של אנשי גרילה בתוך רודזיה ומעבר לגבולותיה. בפעולות מעבר לגבול הם פעלו לעיתים בצמדים. כשהם גילו כוח גרילה, הם היו משמידים או לוכדים אותו בעצמם, או שהם היו מכוונים לעברו את המסוקים ואת המטוסים.

יסודות הפיירפורס

הקצינים של צבא רודזיה הוכשרו ברובם בבריטניה (לפני הכרזת העצמאות), אולם עד אותה העת מיעטו הבריטים להשתמש במסוקים ללחימה נגד גרילה. לכן להכשרה שקיבלו הקצינים הרודזים בבריטניה לא הייתה השפעה על השיטה הייחודית למלחמה בטרור שפיתח צבא רודזיה. לעומת זאת, הפורטוגלים, ששלטו באותה העת במוזמביק ובאנגולה (ולרודזים היו קשרים הדוקים איתם), עשו שימוש נרחב הרבה יותר במסוקים. את הניצול היעיל יותר של המסוקים למדו הפורטוגלים מהצרפתים: אלה השתמשו במלחמת אלג'יריה במסוקים כדי להעביר במהירות יחידות סער למלחמה בגרילה.

באנגולה הפעילו הפורטוגלים יחידות בנות חמישה מסוקי תובלה שנשאו יחד 20 איש. לעיתים צורפו לחמשת מסוקי התובלה מסוק חמוש בתותח 20 מ"מ לסיוע קרוב או מטוס מדחף איטי חמוש. בגלל איטיותו של מטוס המדחף הוא היה מסוגל לספק סיוע אש קרוב ליחידות החי"ר בלי לפגוע בהן בשוגג. הפורטוגלים חיפשו את אנשי הגרילה באמצעות סיורי אוויר, וברגע שהיו מגלים בסיס גרילה, היו עורכים עליו התקפת פתע. לעיתים הם ערכו סדרה של התקפות בזז אחר זו: לאחר השמדת יעד אחד היו המסוקים אוספים את הכוח ועוברים ליעד אחר או רודפים אחרי אנשי גרילה נמלטים.⁹ במוזמביק הפעילו לעיתים הפורטוגלים במשולב צנחנים וכוחות מוסקים למלחמה בגרילה. הרודזים הכירו את השיטה הזאת היטב.¹⁰ דרך הפעולה של הפורטוגלים הותירה מקום רב לשיפורים: כך, למשל, בגינאה-ביסאו הפעילו הפורטוגלים כוחות מוסקים לחסימת

דרכי המילוט של אנשי גרילה, אולם בשטח קשה וסבך יכולו אנשי הגרילה להסתנן בין הכוחות הפורטוגליים בלי להתגלות.¹¹ בשנותיה הראשונות של המלחמה ברודזיה לא הייתה לרודזים שיטה לתגובה מהירה. כשהסא"ס הרודזי איתר כוחות גרילה רבים בתוך מוזמביק סמוך לגבול, הייתה תגובתם של הרודזים ברוב המקרים "איטית עד כדי כאב ועלובה".¹² הסיבה העיקרית לכך, לדברי טייס רודזי, הייתה מחסור במסוקים: לרשות הסא"ס וכוח החי"ר שסייע לו מהרא"ר עמדו שני מסוקים בלבד. המסוקים האחרים היו במשימות בתוך רודזיה.

המסוקים שהפעילה רודזיה היו מדגם אלואט (תוצרת צרפת). כל מסוק כזה יכול היה לשאת לכל היותר ארבעה-חמישה לוחמים. הבאת כוח גדול יותר משמונה לוחמים דרשה אפוא כמה סבבים. התוצאה: רעש המסוקים חשף לכל כוח אויב בסביבה את תוכניות הרודזים זמן רב לפני שהגיעו.¹³

בשנה הראשונה למלחמה אסר הפיקוד העליון של הצבא להפעיל מסוקים במשימות תקיפה מחשש לאבדות. עד 1975 היו לרודזים רק 18 מסוקים, והם לא יכלו להרשות לעצמם לאבד אפילו מסוק אחד.¹⁴ כה קטן היה כוח המסוקים של צבא רודזיה עד כי גם אילו היו מרכזים את כולם יחד, הם היו יכולים להעביר בסבב אחד לכל היותר 70-80 לוחמים. ובדרך כלל לא ריכזו הרודזים את כל מסוקיהם יחד. גם כשיזוהו יחידות מיוחדות כוח שמנה כמה עשרות אנשי גרילה, לא היה ניתן לתקוף אותו לפני שקובצו מספיק חיילים כדי להשיג עדיפות מקומית או כדי לחסום את נתיבי הבריחה שלהם בעוד מטוסים קלים או מסוקים תוקפים אותם מהאוויר. אם נדרשו 30 לוחמים לפעולה, אז היו שני המסוקים של הסא"ס צריכים לעשות ארבעה סבבים. אלה גזלו זמן רב, ובינתיים יכלו אנשי הגרילה להיעלם בין העצים או בסבך, המטוסים והמסוקים היו מתקשים לזהות אותם, והסריקות לא היו מובילות לתוצאות.

פתרון ראשון שנקטו הרודזים היה להפעיל את כוחות הסא"ס לא רק למשימות סיור אלא גם למשימות תקיפה. פטרולי סא"ס קטנים - לרוב בני ארבעה חיילים ולעיתים בני שמונה חיילים - תקפו מהמארב כוחות גרילה גדולים מהם בהרבה והסתלקו במהירות במסוקים בטרם הצליחו אנשי הגרילה להתאושש, להבין שהם נהנים מעדיפות ויכולים לפגוע בכוח הקטן שתקף אותם.¹⁵ שיטת הפעולה הזאת יושמה בהצלחה יחסית, ויחד עם יוזמות פרטיות של קצינים ושלישיים הובילה בתחילת 1974 להתפתחותה של תפיסת הפיירפורס.

הדור הראשון של הפיירפורס: 1974-1977¹⁶

בשנים 1972-1975 הצליחו אנשי הגרילה להתבסס רק בחלק קטן של רודזיה - כמה אלפי קמ"ר בלבד. באותה העת עדיין נהנו כוחות הביטחון של רודזיה מעדיפות בכוח - בתנאי שהיו מסוגלים להביא אותו לשטח. ניתן היה להשתמש במסוקים בכל אזורי הפעולה בהתרעה קצרה, אולם יעילות ההפעלה של הכוח הייתה תלויה במודיעין מדויק.

פטרולים רגליים לאיתור אנשי הגרילה היו שיטה איטית ולא יעילה, כיוון שהיא הצריכה כוח אדם רב, וקל היה לזהותם. סיורי אוויר

הצליחו לגלות בסיסי גרילה, אך התקשו לגלות קבוצות גרילה מחוץ לבסיסיהן - במיוחד אם הן הסתתרו ביום ונעו רק בלילה. אובדן השליטה על חלקים ניכרים בצפון-מזרח רודזיה הביא לכך שלא ניתן היה לסמוך על המקומיים שידווחו על תנועות הגרילה.

הבעיה הקבועה במלחמות גרילה - איתור האויב - הופכת קשה יותר ככל שהשטח מעניק מסתור רב יותר, ככל ששיעור גדול יותר מהאוכלוסייה משתף פעולה - מרצון או מאונס - עם אנשי הגרילה וככל שלכוח הלוחם בגרילה יש פחות כוחות שפרוסים בשטח. (כמעט לכל הצבאות הלוחמים בגרילה - גם אלה הגדולים בהרבה מצבא רודזיה - לעולם אין די כוחות לפריסה בשטח). כדי להתגבר על המחסור בכוח אדם חיקו הרודזים שיטה שנקטו הבריטים כשני עשורים קודם לכן בלחימה בקניה והקימו סיירת של חיילים שחורים ולבנים שנקראה הסיירת המוסווית (The Selous Scouts). בסיירת הזאת שירתו, בין היתר, אנשי גרילה לשעבר שהחליפו צד מרצון או מאונס. יחידותיה של הסיירת (שבשיאה מנתה כמה מאות לוחמים)¹⁷ פעלו במשך פרקי זמן ארוכים באזורים מוכי גרילה. לוחמי הסיירת התחזו לאנשי גרילה, ומכיוון שעלולים היו להיחשף בעקבות קבלת אספקה בדרך האוויר, הם הסתמכו על קבלת מזון ומים מאוכלוסייה שאהדה את אנשי הגרילה. לעיתים תקפו היחידות האלה בעצמן את אנשי הגרילה - אם יחסי הכוחות

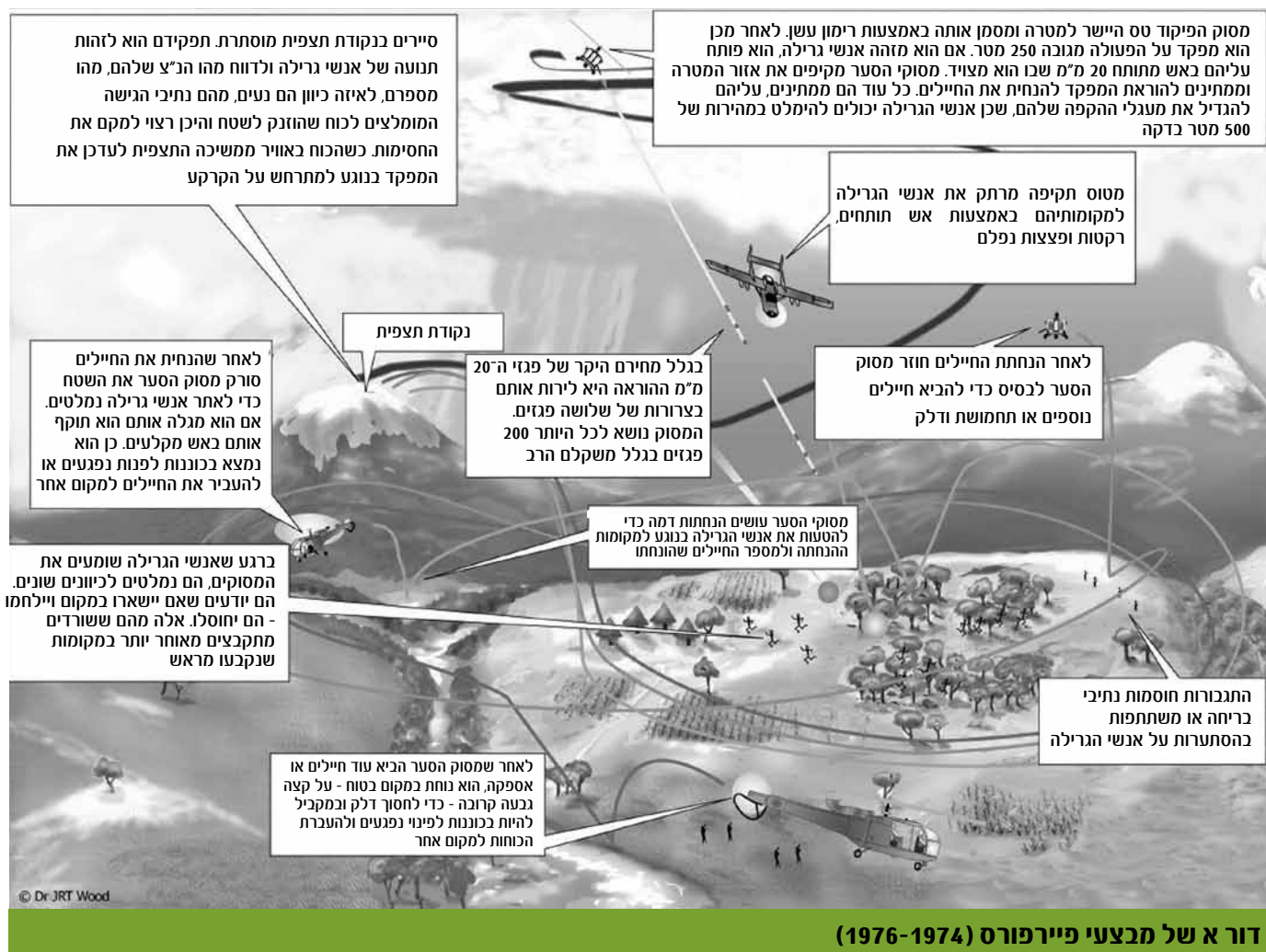
יחידותיה של הסיירת המוסווית (שבשיאה מנתה כמה מאות לוחמים) פעלו במשך פרקי זמן ארוכים באזורים מוכי גרילה

היו מתאימים ואם התועלת שקיוו להפיק מהתקיפה הייתה גדולה מהנזק שבחשיפת הכוח (למשל, אם מדובר היה בחיסול של איש מפתח). אולם לרוב העדיפו היחידות האלה להנחות מרחוק את הכוחות הרודזיים, וכך יכלו אנשיהן להמשיך לפעול בלי להיחשף גם לאחר שההתקפה של הכוחות הרודזיים יצאה לפועל. צוותי היחידות האלה גם הקימו עמדות תצפית סמויות ונותרו בהן שבוע-שבועיים ולעיתים יותר מכך. את דרך הפעולה הזאת אימצו גם יחידות אחרות של צבא רודזיה.

כאשר זיהתה תצפית כזאת כוח גרילה, היא דיווחה היכן נצפה הכוח, כמה לוחמים הוא מונה ולאיזה כיוון הוא מתקדם. כן המליצה התצפית לטייסי המסוקים באיזה נתיב להגיע כך שאנשי הגרילה לא יראו ולא ישמעו אותם. כדי להחיש את זמן התגובה לא תודרכו הכוחות על הקרקע אלא הועלו מיד למסוקים. במהלך הטיסה קיבל מפקד המשימה עדכונים מהתצפית, גיבש את תוכנית הפעולה שלו ותידרך את אנשי ישרות או בקשר.

ברגע שהגיעו המסוקים לאזור הפעולה, הם הנחיתו מיד את הכוחות. בדרך כלל נעשו ההנחות בכמה מקומות - אלא אם היה צורך להנחית את כולם במקום אחד בגלל הטופוגרפיה. הכוחות

דור א של מבצעי פיירפורס (1974-1976)

במרגמות לא היה נפוץ, שכן בדרך כלל העדיף צבא רודזיה להיעזר באש המסוקים.

למרות הכוונה שלא להעמיס על החיילים ציוד רב ניתנו להם מכשירי קשר רבים - אחד לכל ארבעה חיילים - וכן אמצעי סימון (כגון סרטי סימון ורימוני עשן צבעוניים) כדי לאפשר להם לשמור על קשר רצוף אלה עם אלה ועם כוחות האוויר ולמנוע מקרים של פתיחה באש על כוחות עמיתים. במקרי חירום אף נהגו החיילים הרודזים לנפנף במפות ובקופסאות סיגריות כדי לסמן את מיקומם.

עד מהרה החליט הפיקוד הבכיר של צבא רודזיה שיש צורך להכשיר את הכוחות בשיטת הפעולה הזאת, והיא הפכה לנחלתן של רוב היחידות הרודזיות הסדירות: תחילה של גדוד החי"ר הקל של רודזיה, הרל", ובהמשך גם של גדוד הרא"ר. כאשר הוחלט לאמץ באופן רשמי את דרך הפעולה הזאת, התאמנו היחידות האלה לא רק באימוני חי"ר ובלוחמת סבך, אלא גם בהנחתה ממסוקים (הסקה) ובשיתוף פעולה עם מסוקים בלחימה. האימונים האלה היו מרמת מפקד החוליה ומעלה. אף שצנחנים הופעלו לראשונה לכיתור אנשי גרילה כבר ב-11 בינואר 1973 במסגרת פעולה של יחידה רודזית מיוחדת, הרי באותה העת לא היו הצנחנים חלק משיטת הפיירפורס, כיוון שלצבא רודזיה לא היה די ציוד צניחה. רק ב-1976 השתנה המצב הזה.

המונחתים פעלו בדרך כלל באחת משתי הדרכים הבאות: או שהם הסתערו על אנשי הגרילה בהכוונת התצפיות, המסוקים או מטוסי הסיור, או שהם נערכו על נתיבי הנסיגה המשוערים שלהם והמתינו שהמסוקים יבריחו אותם היישר אל מול קני הרובים שלהם.

כדי לבלבל את אנשי הגרילה נהגו המסוקים לבצע הנחתות דמה מיד לאחר ההנחתות האמיתיות (לעיתים, אם היו מטוסי תקיפה זמינים, קדמה להנחתות התקפה מהאוויר). אם היו בקרבת אזור הפעולה דרך או כביש, הוחש לזירה כוח נוסף ברכב כדי שישתתף בשלב השני של הלחימה.

הפעלת הפיירפורס חייבה שינוי בתורת הלחימה, בבניין הכוח ובארגונו. חוליית החי"ר בצבא רודזיה הותאמה ליכולת הנשיאה של מסוק האלואט (ארבעה אנשים), וכל חוליה צוידה בנשק מסייע כגון מא"גים. בכל מבצע פיירפורס פעלו בדרך כלל ארבעה-חמישה מסוקים, ובהם מסוק פיקוד אחד. כוח של חמישה מסוקים היה מטיס 16 לוחמים, מהם ארבעה מא"גיסטים או שלושה מא"גיסטים ומפעיל ארפיג'י אחד. כיוון שאלה היו כוחות תגובה מהירה, נשאו החיילים רק את המינימום הנדרש; לא היה כל טעם שכוח שיועד לקרב קצר יישא ציוד מלא של חייל חי"ר. במקרים שבהם התחולל קרב ממושך, הוצנחו לכוחות הלוחמים אספקה נוספת. גם שימוש

חייל רודזי אוכל במסתור לוחמי הסיירת התחזו לאנשי גרילה, ומכיוון שעלולים היו להיחשף בעקבות קבלת אספקה בדרך האוויר, הם הסתמכו על קבלת מזון ומים מאוכלוסייה שאהדה את אנשי הגרילה

דרום-אפריקה - נותרו ברודזיה לכל היותר כמה עשרות אנשי גרילה מתוך כ-400 שהיו בה שנה קודם לכן. כל שאר אנשי הגרילה שהו מחוץ לרודזיה.

ב-1976 הצליח ארגון גרילה חדש (שלא עתיד היה להחזיק מעמד זמן רב) בשם זיפ"א (Zimbabwe People's Army - צבא העם של זימבבואה) לפתוח במתקפה רחבת היקף בכמה גזרות ברודזיה כמעט בריזמנית. בסוף 1975 היו לכל היותר 60 אנשי גרילה ברחבי רודזיה; באפריל 1976 כבר היו בין 600 ל-800 אנשי גרילה, ובסוף השנה - כ-1,500, ועוד 2,000 היו במחנות אימונים במוזמביק.²⁰ עד סוף 1979 זינק המספר ל-15 אלף אנשי גרילה בתוך רודזיה ולכפול מזה במחנות שמחוץ לרודזיה.

בעקבות הגידול החד במספר אנשי הגרילה השתנתה לאחר 1976 האסטרטגיה של צבא רודזיה. השינוי הבולט ביותר היה המעבר להתקפות על בסיסי גרילה ועל נתיבי הספקה מעבר לגבולות רודזיה. מטרת הפעולות האלה הייתה לפגוע באנשי גרילה רבים ככל האפשר ולשבש את פעולותיהם עוד לפני כניסתם לרודזיה. ב-1979 היו לתקיפות האלה מעבר לגבול יעד שאפתני הרבה יותר: לאלץ את המדינות התומכות בגרילה להביא את ארגוני הגרילה אל שולחן המשא ומתן.

הפעולות האלה מעבר לגבול כללו, בין השאר, פשיטות מוסקות ומוצנחות שהתבססו על גרסה מתקדמת יותר (הדור השני) של שיטת הפיירפורס (ראו הסבר להלן). בלט במיוחד מבצע "דינגו" בנובמבר 1977, שבמהלכו הרג צבא רודזיה לפחות 1,500 אנשי גרילה (יש אומדנים שלפיהם מספר ההרוגים היה כפול) במחיר של שני הרוגים בלבד.²¹

למרות הישגיה הרבים של שיטת הפיירפורס בלחימה נגד אנשי הגרילה, תועלתה הלכה ופחתה ככל שגדל מספר אנשי הגרילה וככל שהאוכלוסייה השחורה הלכה והשתכנעה שהלבנים יובסו בסופו של דבר ויאבדו את השלטון. בגלל משאביהן המוגבלים לא יכלו יחידות הסיוור של צבא רודזיה לבלום את הגידול המתמיד במספרם של אנשי הגרילה. מבצעי הפיירפורס איפשרו לצבא רודזיה לפגוע באנשי

בפברואר 1974 אימץ צבא רודזיה את השיטה הפורטוגלית של התקנת תותחי 20 מ"מ על מסוקי האלואט. התותח הותקן בצידו של המסוק, ומפעילו ירה בכיוון ישיר לעבר מטרות זמניות - לרוב מגובה שיוט של כ-250 מטר. בהיעדר מסוקי קרב ייעודיים פיקדו המפקדים הרודזים על המבצעים נגד הגרילה מתוך מסוקי התקיפה המאולתרים האלה - כפי שנהגו המפקדים האמריקנים בווייטנאם. אולם המפקדים הרודזים טסו נמוך יותר מהמפקדים האמריקנים, ובניגוד להם השתתפו בלחימה באופן פעיל. עם זאת יש להביא בחשבון שהמפקדים האמריקנים פיקדו על כוחות גדולים הרבה יותר.

עם כניסת המסוקים החמושים למערכה התנהלה לעיתים קרובות הלחימה בדרך הבאה: אזור הפעולה סומן באמצעות רימוני עשן, מסוק חמוש בתותח 20 מ"מ פתח באש לעבר אנשי הגרילה, ורק לאחר מכן הונחתו הכוחות בהתאם להערכת המצב של מפקד הפעולה. במהלך ההנחתות תקפו מטוסי סיוור קלים את אנשי הגרילה במקלעים וברקטות כדי לרתק אותם לקרקע ולאפשר לכוחות שהונחתו מהמסוקים להיערך ללחימה.

ניהול הקרב ממסוקי התקיפה לא היה מלאכה קלה. לצד המפקד רעם התותח (אם כי לא בקצב אש גבוה, שכן מפעילי התותחים קיבלו פקודה לירות צרורות של שלושה פגזים לכל היותר בגלל עלותם הגבוהה - כמה עשרות דולרים של ארה"ב לפגז). יתר על כן, המסוק טס כל הזמן במעגלים מסביב למקום שבו זוהו אנשי הגרילה כדי למנוע מהם להימלט. (נטען כי בכמה מקרים הצליחו אנשי גרילה להימלט מהזירה במהירות של כ-500 מטרים בדקה, דהיינו 30 קמ"ש. לשם השוואה: אלופים אולימפיים בריצת 100 מטר מגיעים למהירות של כ-40 קמ"ש). המפקדים הרודזים היו צריכים אפוא להיות בעלי "בטן מברזל": מפקדים שנטו לסבול ממחלת ים לא היו מסוגלים לתפקד על המסוקים.

מסוק הפיקוד נשא נוסף על התותח ציוד לחימה מלא בעבור הטייס, מפעיל הנשק והמפקד כדי שיוכלו להשתתף בקרב הקרקעי אם ייפגע מסוקם ויאלץ לנחות נחיתת חירום. כמו כן נשא המסוק רימוני עשן. מפעיל הנשק היה זורק אותם מבעד לדלת המסוק כדי לסמן בעבור כוחות הקרקע מקומות שבהם זוהו אנשי גרילה. כן נשא מסוק הפיקוד רובה נוסף למקרה של תקלה ברובה של אחד החיילים. החיילים הרודזים היו מצוידים ברובי FN מיושנים, ובאלה היו תקלות רבות - בעיקר בגלל הלחות הגבוהה באזורים נרחבים ברודזיה.

הצלחה טקטית, בעיה אסטרטגית

כוחות הפיירפורס הופעלו לראשונה בפברואר 1974 והוכיחו עד מהרה שהם אמצעי טקטי ראשון במעלה. מספר האבדות של אנשי הגרילה באוקטובר ונובמבר 1974 עלה על סך כל האבדות שלהם מתחילת המלחמה בדצמבר 1972 ועד אז.¹⁸ ובמספרים: בין 1972 ל-1974 נהרגו 524 אנשי גרילה¹⁹ - יותר מ-50% מהם בחודשים אוקטובר ונובמבר 1974. לזינוק בשיעור האבדות של אנשי הגרילה הייתה השפעה מרחיקת לכת: הם הלכו ונדחקו אל מחוץ לשטח רודזיה, וכשהוכרזה הפסקת אש בתחילת דצמבר 1974 - בלחצה של

הגרילה לאחר שאותרו, אולם את בעיית האיתור של אנשי הגרילה לא ניתן היה לפתור באמצעות קומץ חיילי הסיירת המוסווית ובאמצעות התצפיות המעטות שפוזרו בשטח. על כך אמר האסטרטג הידוע פרופ' אדוארד לטוואק: "חתרנות היא כאשר יש לך אויב גס רוח, לא מנומס, שמסרב להתקבץ במערכים גדולים שקל לטווח אותם ולפגוע בהם... הבעיה אינה להילחם באויב; קל מאוד להילחם בו כשהוא מתגלה. הבעיה היא למצוא אותו, ויותר מזה, לזהות אותו, כי הוא נראה בדיוק כמו כל האחרים".²²

אנשי הגרילה שפעלו ברודזיה לא יצאו מהכלל הזה. היו ביניהם בעלי רמת חיילות גבוהה ויכולת טקטית טובה, אולם אחרים היו נטולי הכשרה של ממש ולא יכלו להתמודד עם צבא סדיר - גם לא כשהוא פעל ביחידות קטנות - ודאי שלא כאשר הצבא הסדיר זכה לסיוע אווירי. באוגוסט 1976 תיאר קצין רודזי היתקלות עם אנשי גרילה: "הטרוריסטים היו אגרסיביים במידה לא רגילה, כנראה משום שהחסימות מנעו מהם לברוח מהאזור... הם התחפרו וירו על כל כוח שהתקרב. ההשפעה היחידה של לחימתם הייתה שלקח לנו יותר זמן מהרגיל לטהר את השטח. הם לא הפגינו שום תיאום בינם לבין עצמם ולא הפעילו שום תרגולת".

קצין אחר תיאר תקרית שבה היה הירי של אנשי הגרילה כל כך לא מדויק, עד כי הוא ואנשיו חשבו שהם יורים על כוח אחר. לעומתם, קצין אחר סיכם תקרית שבה נהרג חייל רודזי ונפצע חייל אחר בקביעה שאנשי הגרילה ירו בצורה "מדויקת ביותר".²³

הפיירפורס - בעיני הרודזים - היה אמצעי להילחם באויב לאחר שהוא התגלה ובטרם הספיק להיעלם. כשהאויב התגלה, צריך היה להכות בו במהירות. כך, למשל, ב-13 בספטמבר 1976 נתקל צוות אחד של צבא רודזיה שלוש פעמים באנשי גרילה בין 14:30 ל-18:15. כל קבוצת גרילה מנתה בין שלושה לשישה אנשים. בסדרת ההיתקלויות נהרגו תשעה אנשי גרילה וחמישה נמלטו.²⁴ הניסיונות לשפר את יעילות הפיירפורס באמצעות הגברת מהירותו והגדלת מספר הלוחמים שהשתתפו בו העסיקו מאוד את צבא רודזיה.

מגבלות הפיירפורס ותגובת הגרילה

לשיטת הפיירפורס בגרסתה הראשונה היו שלוש בעיות מרכזיות: ניתן היה להטיל באמצעותה לקרב מעט מאוד לוחמים (כמעט תמיד פחות מ-20; לעיתים קרובות מנה כוח פיירפורס בין שמונה ל-12 לוחמים בלבד על הקרקע); זמן התגובה היה ארוך יחסית בשל איטיותם של המסוקים; זמן רב התבזבז בגלל בעיות בתיאום בין הכוח שעל הקרקע לבין הכוח האווירי: לעיתים חלף זמן רב עד שהתצפית על הקרקע הצליחה להנחות את המסוקים. אלה הגיעו מכיוונים שונים וראו תמונת מצב שונה לגמרי מזו שראתה התצפית. יתר על כן, אנשי הגרילה פיתחו שיטות להתמודד עם הפיירפורס. שתי השיטות היעילות ביותר שהם נקטו היו תנועה בכוחות גדולים והתפזרות מהירה. אומנם בשטח פתוח היה קל יותר לגלות תנועה של כוח גדול, והוא היה פגיע הרבה יותר לתקיפות מהאוויר, אולם על הקרקע יכולים היו כוחות גרילה גדולים להתמודד בהצלחה יחסית מול הכוחות הקטנים של הרודזים, ובשטח סבוך ניתן היה להסתיר לא פעם גם כוחות גדולים יחסית.

התפזרות מהירה של כוחות גרילה ברגע שנשמעו מסוקים מתקרבים סיכלה לעיתים את הפעולה של הכוחות הרודזיים: עד שהמסוקים הגיעו לאזור הפעולה, לא נשארו בו אנשי גרילה. במצב כזה היו לרודזים שתי אפשרויות: לפזר את כוחם על פני שטח גדול במרדפים אחרי לוחמי גרילה בודדים או לוותר על המשימה.

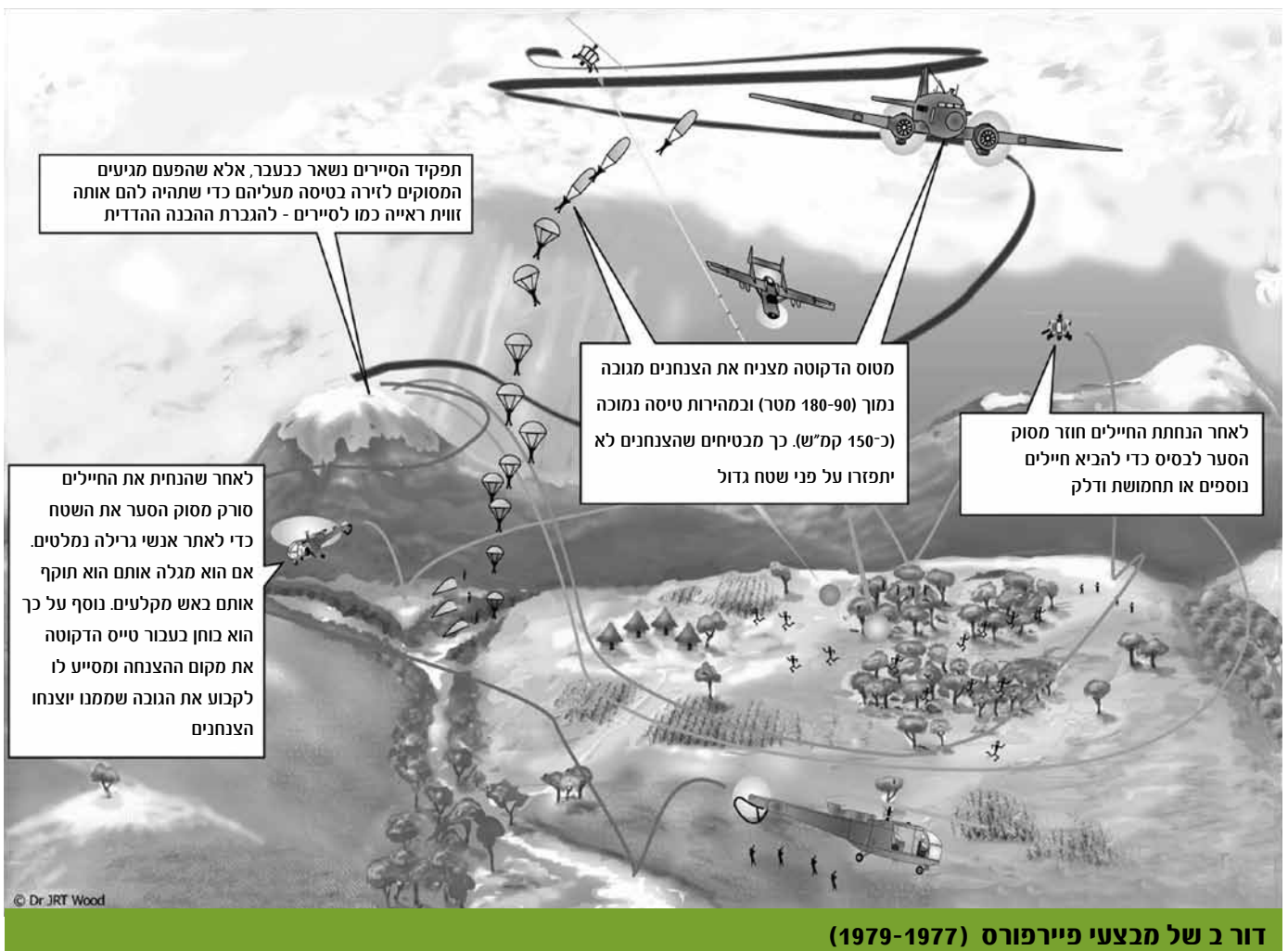
לאחר פרק זמן מסוים (שנקבע מראש) ובמקום מוגדר (שנקבע אף הוא מראש) היו אנשי הגרילה מתכנסים וממשיכים להתקדם. כאשר הם פעלו בקרבת אזורים מאוכלסים, נהגו לעיתים אנשי הגרילה להיטמע בכפרים ולהתחזות לתושבי המקום, אך לרוב הם רק עשו שם הפסקות קצרות למנוחה ולהצטיידות והמשיכו בדרכם. בתנועתם השתדלו אנשי הגרילה לנוע מאבן לאבן או בתוך נחלים כדי לא להשאיר עקבות.

בשלב הראשון של המלחמה לא הפעילו אנשי הגרילה אמצעי נ"מ כדי לנסות לפגוע במטוסים ובמסוקים של צבא רודזיה. טילי כתף לא היו אז ברשותם, ומקלעים כבדים הם לא לקחו איתם לרודזיה - כנראה מפני שאלה היו מגבילים את ניידותם.

אולם בשלב השני של המלחמה שמו ארגוני הגרילה דגש על הגנת נ"מ. הם הפעילו טילי כתף נגד מטוסים מנמיכי טוס וזכו לכמה הצלחות, עד שהרודזים התקינו במסוקיהם ובמטוסיהם אמצעי הטעיה ומסתירי רשף. כן הפעילו אנשי הגרילה מקלעים נגד המטוסים והמסוקים של צבא רודזיה. הדבר נעשה בדרך הבאה: את המקלע היו מניחים על גבו של איש גרילה ששימש בתפקיד של חצובה, ואיש גרילה אחר היה יורה לעבר המטוסים והמסוקים. (שיטה דומה נקטו מא"גיסטים בצה"ל במלחמת יום הכיפורים). אש הנ"מ הפכה את מבצעי הפיירפורס למסוכנים למסוקים של צבא רודזיה: כתוצאה ממנה הופלו כמה מהם, ואחרים נפגעו קשה ונאלצו להפסיק את הלחימה. לעיתים נהרגו לוחמים של צבא רודזיה בעודם על המסוקים.

כדי להגן על בסיסיהם הציבו אנשי הגרילה תשמועי אוויר - עמדות המרוחקות מהבסיס העיקרי שתפקידן היה להתריע על הגעת הכוחות הרודזיים ולאפשר את פינוי הבסיס בטרם יסתערו עליו. כמו כן הוצבו בבסיסים מקלעי נ"מ ותותחי נ"מ. אף שהפעלתם לא הייתה תמיד יעילה, היא הקשתה על המטוסים ועל המסוקים של צבא רודזיה לתקוף והקנתה לאנשי הגרילה מרווח נשימה שאותו הם ניצלו כדי להיעלם.

לעיתים נדירות הפעילו אנשי הגרילה אמצעי נ"מ מקורי במיוחד שנקרא "מארב אווירי". האמצעי הזה הורכב מארבעה רימונים שכל אחד מהם היה מחובר למקל (בדומה לרימונים הגרמניים במלחמת העולם הראשונה ובמלחמת העולם השנייה. באנגלית: Stick Grenades). ארבעת הרימונים הונחו על לבנת חבלה שהוצבה בגומחה בקרקע, ונצרותיהם נקשרו ליתדות שננעצו בקרקע. כשלבנת החבלה התפוצצה, הועפו הרימונים לגובה של כמה עשרות מטרים והתפוצצו (לאחר שנצרותיהם הקשורות ליתדות נשלפו החוצה). הדבר המפתיע ביותר באמצעי המוזר הזה היה שהוא פעל ב-17 באוגוסט 1976 הצליחו אנשי גרילה לפגוע באמצעותו במטוס של צבא רודזיה במהלך לחימה מסביב למאגר אספקה של הגרילה. המטוס נפגע קשות מהרסיסים ונאלץ לנטוש את הקרב ולנחות

שיטותיהם. ישנם שלושה הבדלים מרכזיים בין הדור הראשון לדור השני של הפיירפורס: ההבדל הראשון הוא הוראה טקטית פשוטה, ההבדל השני הוא הפעלת צנחנים וההבדל השלישי הוא שכלול הפצצות שבהן חומשו מטוסי התקיפה.

ההוראה הטקטית הייתה שעל מסוקי הפיירפורס להגיע למטרה לאחר שיחלפו מעל עמדת התצפית שמנחה אותם. לשינוי הזה היו השפעות מרחיקות לכת: מהרגע שהמסוקים באו מעמדת התצפית, הפך התיאום ליעיל הרבה יותר, שכן חיילי התצפית וטייסי המסוקים ראו את השטח באותו האופן, ולא היה צריך לבזבז זמן רב על הסברים ועל תיאומים. שינוי טקטי נוסף שקשור למסוקים: לאחר שמסוק הנחית את האנשים שהיו עליו, הוטל עליו לפטרל באוויר כדי לגלות אויב נמלט ולסייע למפקד שבמסוק האחר להתרכז בניהול הקרב ולא בסריקות אחר אנשי גרילה במנוסה.

מ־1976 החל צבא רודזיה להפעיל כוחות מוצנחים במבצעי הפיירפורס. בתחילת 1977 כבר עברו כל חיילי הרל"י אימוני צניחה, והרא"ר הלך בעקבותיהם החל מאוקטובר 1977. מאותו השלב חולקה רודזיה לארבעה אזורים פיירפורס. לכל אזור הוקצו חמישה מסוקים ומטוס דקוטה אחד. להפעלת הצנחנים - בעזרת ציוד שהתקבל מדרום-אפריקה - היו כמה יתרונות לעומת

נחיתת חירום. אולם כיוון שאותו הקרב הסתיים באובדן כל ציודם של אנשי הגרילה, הם כנראה העריכו ש"המארב האווירי" אינו יעיל והפסיקו להשתמש בו בתוך גבולות רודזיה.²⁵

הרודזים, לעומת זאת, התרשמו מהאמצעי הזה וחששו שאנשי הגרילה ירחיבו את השימוש בו. בניסוי שעשו הרודזים הם חפרו בור בעומק של מטר ובקוטר של מטר, הטמינו בו 20 ק"ג של חומר נפץ הודף והניחו עליו סלעים. הפיצוץ שיגר את הסלעים לגובה של מאות מטרים בקבוצה מרוכזת יחסית, ואז הם חזרו ונחתו מסביב ברדיוס של יותר מקילומטר. מטר הסלעים היה כה מסוכן, עד כי הנסיינים הרודזים נאלצו להתחבא מתחת לכלי הרכב שלהם כדי לא להיפגע. המסקנה של הנסיינים הרודזים הייתה שאת האמצעי הפשוט הזה אפשר להציב מסביב למסלולי נחיתה ולנקודות חיוניות כדי למנוע הצנחה. כן הם הסיקו שהפעלה ב־זמנית של כמה מטענים כאלה יכולה לפגוע בדבוקות של צנחנים בהתקרבתם לקרקע או במסוקים המתקרבים לנחיתה.²⁶

הדור השני של הפיירפורס - 1979-1976

הגידול במספר אנשי הגרילה בתוך רודזיה וכן השיטות שפיתחו כדי לחמוק מהכוחות של צבא רודזיה חייבו את הרודזים לשכלל את

1. ניתן היה להטיל לזירה יותר אנשים בבת אחת. ברשות צבא רודזיה היו מטוסי דקוטה מיושנים מהסוג ששימש את הצנחנים האמריקנים במלחמת העולם השנייה. כל מטוס כזה יכול היה לשאת כ-20 צנחנים, לעומת ארבעה חיילים במסוקי האלואט. כיוון שלכל מבצע פיירפורס הוקצה מטוס דקוטה אחד, ניתן היה להטיל למערכה בבת אחת עד 35 לוחמים - פי שלושה ממספר הלוחמים שניתן היה להטיל למערכה במבצעי פיירפורס של הדור הראשון. כוחות כאלה - בשילוב עם כוחות אוויר שהעניקו להם סיוע צמוד - יכלו להתמודד בהצלחה גם עם קבוצות גרילה שמנו עשרות לוחמים, ושהפכו נפוצות לאחר 1976. הכוחות שהוקצו למבצעי הפיירפורס של הדור הראשון לא יכלו להתמודד בהצלחה עם כוחות גרילה כה גדולים.
2. זמן תגובה קצר יותר וטווח פעולה ארוך יותר.²⁷ כוחות מוצנחים היו יכולים להגיע לזירה במהירות גדולה הרבה יותר מאשר מסוקים ולהתחיל לנהל קרב בעוד כוחות התגבורת במסוקים

ישנם שלושה הבדלים מרכזיים בין הדור הראשון לדור השני של הפיירפורס: ההבדל הראשון הוא הוראה טקטית פשוטה, ההבדל השני הוא הפעלת צנחנים וההבדל השלישי הוא שכלול הפצצות שבהן חומשו מטוסי התקיפה

עדיין עושים את דרכם לשטח. נוסף על כך, כוח מוסק היה מוגבל בטווחי הפעלתו, וכאשר הוא נשלח ליעדים מרוחקים, הוא נזקק לתדלוקי ביניים על היבשה. אלה גזלו, כמובן, זמן רב. לעומתם כוחות מוצנחים יכלו לפעול בכל רחבי רודזיה בלי שהזדקקו לתדלוק בדרך.

3. הפתעה. לעיתים, במיוחד לאחר שהתצפיות זיהו קבוצת גרילה גדולה, נשלחו מטוסים למרחק של כמה קילומטרים מנקודת הזיהוי, הגיעו מכיוונים שונים והצניחו קבוצות חסימה על נתיבי הבריחה המשוערים של אנשי הגרילה. בגלל תנאי השטח ברודזיה היו מקרים רבים שקבוצות הגרילה כלל לא יכלו לראות את ההצנחות. לאחר שהכוחות המוצנחים התמקמו בשטח, הופיע הכוח המוסק ברעש גדול והבריח את אנשי הגרילה היישר אל המארבים שציפו להם.

מובן שלהפעלת צנחנים היו גם חסרונות - בראש ובראשונה הקושי להצניח כוחות באמצעות ציוד רגיל לגמרי בשטחים סלעיים או מכוסים בצמחייה סבוכה או שניהם גם יחד. (לצבא רודזיה היו מעט מאוד מצנחי רחיפה, ואלה שימשו רק את היחידות המיוחדות במבצעי עומק). עם זאת, מיומנותם של הצנחנים הלכה וגדלה ככל שהם צברו ניסיון רב יותר, ואילו הטייסים השתדלו להצניח את הכוחות מעל שטחים נוחים ככל האפשר, במהירות נמוכה, בגובה נמוך יחסית שימנע היסחפות של הצנחנים ברוח. גובה ההצנחה - כך

נקבע - יהיה לא פחות מ-150 מטר ולא יותר מ-200 מטר, ומהירות המטוס בעת ההצנחה - כ-150 קמ"ש. לעיתים הוצנחו הצנחנים במכוון מגובה מעט יותר נמוך כדי למנוע את היסחפותם ברוח. המצנח שבו השתמשו הצנחנים הרודזים נפתח פתיחה מלאה לאחר 80 מטר. משמעות הדבר: בהצנחה מגובה של 120 מטר שהו הצנחנים שניות ספורות באוויר ונחתו סמוך זה לזה. כפי שכבר צוין, הצנחנים הרודזים נשאו עימם הרבה פחות ציוד בהשוואה לצנחנים בצבאות אחרים - מה שהקל עליהם להתארגן ולנוע מיד לאחר ההצנחה.

עם זאת עדיין היו לא מעט מקרים של פציעות בנחיתה הן בגלל השטח הקשה והן משום שלפעמים טעו הטייסים באומדן הגובה. ב-1979, למשל, נפצעו 14 מ-22 צנחנים של חטיבת החי"ר הקל (רל"י) משום שהטייס טעה באומדן הגובה ונוסף על כך הצניח אותם מעל שטח משופע. הראשונים בדבוקה יצאו מהמטוס בגובה של כ-80 מטר, והאחרונים - בגובה של כ-60 מטר בלבד. מצנחיהם של הצנחנים האחרונים שקפצו מהמטוס נפתחו במלואם רק עם הגעתם לקרקע, אך באורח פלא שום צנחן לא נהרג.²⁸

במקרים לא מעטים נחתו צנחנים על עצים. צנחן שנחת על עץ ומצא את עצמו מתנדנד בין שמיים לארץ תורגל להתנתק מהמצנח ולקפוץ לקרקע - אם הוא לא היה תלוי בגובה רב מדי - או לרדת באמצעות חבל, אם הוא היה תלוי בגובה רב. לאחר הקרב נדרשו הצנחנים לאסוף את מצנחיהם - גם אם הם נותרו תקועים על עצים גבוהים. שיטת הפעולה הזאת של הצנחנים הרודזים דומה לשיטת "הקפיצה לעצים" שפיתח הסא"ס הבריטי במלאיה בשנות ה-50 כדי להצניח כוחות לתוך הג'ונגלים הצפופים. עם זאת, במלאיה לא נחלה השיטה הזאת הצלחה רבה: שיעור האבדות של הצנחנים הבריטים בצניחות האלה היה גבוה. באחת הצניחות הראשונות נפגעו 62% מהצנחנים, ובצניחה אחרת נהרגו שלושה צנחני סא"ס. נוסף על כך, כדי למנוע את פיזור הכוחות הוצנחו לעיתים קרובות הצנחנים הבריטים בשלושה סבבים - מה שנתן ללוחמי הגרילה המלאים שפע של זמן כדי להיעלם מהשטח. באחת הפעולות הראשונות, "מבצע הלסבי" (Helsby) ב-1951, צנחו 54 אנשי סא"ס בקרבת מחנה גרילה שבו אותרו קודם לכן כ-100 אנשי גרילה. עד שהסתיימה הצניחה, הצליחו כל אנשי הגרילה להיעלם.²⁹

גובה העצים ברודזיה היה בדרך כלל מתחת ל-20 מטר, ואילו במלאיה הם התנשאו לגובה של 60-70 מטר. יתר על כן, ברודזיה היו קרחת יער רבות ואזורים רבים שבהם צמחו רק שיחים נמוכים. אומנם הקרקע ברודזיה היא סלעית יותר מאשר במלאיה, אך אם משקללים את כל הנתונים, אין ספק שברודזיה היה קל יותר להצניח כוחות ממטוסים שטסו לאט ונמוך ובכך למנוע מהצנחנים להיפצע ולהתפזר על פני שטח נרחב. במילים אחרות: שיטת הפיירפורס ללחימה בגרילה הייתה יעילה יותר ובטוחה יותר ברודזיה מאשר במלאיה.

כדי להגביר את האפקטיביות של הכוח האווירי במבצעי הפיירפורס פיתחו הרודזים סדרה של פצצות נגד אדם שהיו יעילות גם בג'ונגלים. אלה כללו פצצות קופצות ("אלפא"), פצצות נפלם ופצצות דלק-אוויר ("גולף"). פצצות ה"אלפא" היו מסוגלות לחדור דרך צמרות עצים, לפגוע בקרקע, לנתר בחזרה לגובה של מטר וחצי - ולהתפוצץ. בהתפוצצותן הן פיזרו מסיבין רסס קטלני.

את פצצות הנפלים הרודזיות ניתן היה להטיל כמו פצצות רגילות (בניגוד לפצצות נפלים סטנדרטיות שהטלתן חייבה טיסה ישרה ואיטית בגובה נמוך, ודיוקן היה נמוך יותר). פצצות הדלק-אוויר ("גולף") היו יעילות במיוחד מעל צמרות עצים, שכן ההדף שלהן היה שובר ענפים והופך אותם לחיצים קטלניים גם מעבר לטווח ההדף של הפצצה. משקלה של פצצת "גולף" היה 450 ק"ג, והיא הייתה עשויה מחומרים זמינים וזולים: תערובת של דלק דיזל ושל אמוניום חנקתי (ANFO) ורסיסי מתכת. לפצצה היה חרטום באורך מטר שמטרתו הייתה לאפשר את פיצוץ הפצצה מעל לקרקע בלי שיהיה צורך להתקין בה מרעום קרבה. כל פצצת "גולף" צוידה במצנח וצנחה כמעט אנכית. שתי פצצות יכלו לטהר שטח יער ברוחב 90 מטר ובאורך 135 מטר וחוללו נזק כפול: תחילה באמצעות יצירת הדף חזק ומיד לאחר מכן באמצעות יצירת ריק. לפצצת ה"גולף" היה יתרון חשוב בתחום הבטיחות: את דלק הדיזל הוסיפו לפצצה רק לפני ההמראה. בלעדיו הייתה הפצצה אדישה, וניתן היה לאחסנה במנחתים או בכל מקום אחר על פני השטח.

לפני הכנסתן של פצצות הדלק-אוויר לשימוש לא הייתה תועלת רבה במפציצי הקנברה הרודזיים במשימות נגד חוליות הגרילה. הכנסתן של הפצצות האלה לשירות איפשרה לצרף גם את מפציצי הקנברה לצי המטוסים שנלחם בגרילה. בכך שיפר צבא רודזיה במידה רבה הן את מהירות התגובה שלו והן את האפקטיביות של חיל האוויר שלו. לפצצות הדלק-אוויר היה גם יתרון כלכלי לא מבוטל: ייצורן לא הצריך רכישת חומרי גלם במטבע חוץ. בגלל האמברגו הבינ-לאומי סבלה רודזיה ממחסור חמור במטבע חוץ. מאוחר יותר יוצרו פצצות "מיני גולף" בנות 80 ק"ג, ואלה הוטלו ממטוסים קלים במסגרת מבצעי פיירפורס.

גם השכלולים האלה לא פתרו לגמרי את בעיית הניידות של צבא רודזיה ואת הקושי שלו להשיג עדיפות מקומית בכל זירת לחימה. במילים אחרות: לרודזים לא היו די כלי טיס. בכל רגע נתון הם יכלו להפעיל לכל היותר 30 מסוקים ושמונה מטוסי דקוטה להצנחת צנחנים.³⁰ כיוון שחלק מהמטוסים ומהמסוקים נדרש לצרכים נוספים, עמדו בדרך כלל לרשות מבצעי הפיירפורס בסך הכול כ-20 מסוקים וארבעה מטוסים. אלה היו צריכים לכסות את כל שטחה של רודזיה. מספר החיילים שיכלו הרודזים להטיל בבת אחת למערכה נותר אפוא קטן למדי: פחות מ-150 בארבעת אזורי הפיירפורס גם יחד. מובן שאם תקרית נמשכה זמן רב, ניתן היה להביא לזירה לוחמים נוספים בכמה סבבים.

אולם למרות המגבלות הייתה הפעלת הפיירפורס יעילה בהרבה מאשר כל צירוף של פטרולים ושל פעולות רגליות או רכובות. בכל מבצע פיירפורס חוסלו במומוצע כרבע מאנשי הגרילה שאיתם באו הכוחות הרודזיים במגע, ואילו אבדות הרודזים בכל מבצע פיירפורס היו במומוצע כרבע משיעור הנפגעים בהיתקלויות שבהן לא היו מעורבים כוחות פיירפורס. במבצעי פיירפורס של הרל"י עד 1977 הגיע יחס האבדות לשיעור הממוצע המדהים של 1:36 - נפגע רודזי אחד לכל 36 נפגעים מקרב אנשי הגרילה. הרא"ר לא פיגר בהרבה והשיג יחס אבדות של 1:29 למרות בעיות תקשורת ושפה נפוצות בין הבקר שבמסוק (תמיד אירופי ולעיתים כלל לא רודזי) לבין החיילים

האפריקנים שעל הקרקע, שאנגלית הייתה לעיתים שפתם השנייה.³¹ כמה מאיגודי הכוחות במבצעי הפיירפורס חיסלו במומוצע מחצית מכל כוח גרילה שבו נתקלו והיו יעילים גם נגד כוחות גדולים מהם.³² כך, למשל, פלוגה א' של חטיבה 2 של הרא"ר הרגה 403 אנשי גרילה בין ספטמבר 1977 ליוני 1979.³³

ההיתקלויות המוצלחות ביותר במסגרת מבצעי הפיירפורס היו אלה שהחלו ביוזמת תצפיות סמויות, במיוחד של אנשי הסיירת המוסווית. לעומת זאת, מבצעי פיירפורס שהחלו בעקבות היתקלות של פטרול בכוח גרילה או בעקבות מארב של אנשי גרילה לאזרחים³⁴ היו פחות יעילים. הרכב הכוח היעיל ביותר כלל ארבעה מסוקים נושאי גייסות, מסוק פיקוד, מטוס סיור ודקוטה. נגד קבוצות קטנות עד בינוניות השיג ההרכב הזה יחס נפגעים מדהים של 1:80.³⁵

ניתוח של 1,015 היתקלויות שהיו ברודזיה במחצית הראשונה של 1978 העלה ש-57% מהן היו ביוזמת אנשי הגרילה, ושכ-84% מההיתקלויות האלה לא היו לאנשי הגרילה נפגעים. 88% מהפעולות היוזמות של הרודזים היו מבצעי פיירפורס.³⁶

הסיבה להבדל הזה ברורה: התקפה שהחלה בעקבות מידע שמסרה תצפית סמויה נהנתה מיתרון היוזמה וההפתעה (אם כי לעיתים

מבצעי הפיירפורס היו מבחינת הרודזים השקעה מוצלחת הרבה יותר מאשר פטרולים רגילים - בתנאי, כמובן, שאנשי הגרילה לא הצליחו לחמוק בעוד מועד

קרובות הספיקו אנשי הגרילה להיעלם בין הזעקת הכוחות לבין הופעתם. הרודזים כינו תקריות כאלה "לימונים". בהיתקלות אקראית של פטרול לא תמיד נהנה הכוח הרודזי מיתרון ההפתעה והיוזמה, ובוודאי שהוא לא נהנה מהיתרון הזה במארבים ובהתקפות שיוזמו אנשי הגרילה.

המציאות הזאת אינה ייחודית לרודזיה: גם במקומות אחרים בעולם הוכח לא פעם שפטרולים מסוגלים להפריע לפעילות הגרילה, אולם יעילותם במציאת אנשי גרילה ובהריגתם נמוכה מאוד. למשל, מחקר שנעשה בצה"ל ושניתח אלפי מארבים, פעולות תצפית וסיור, מארבי ארטישוק (מארב טנקים שבו עושים שימוש באמצעי לראיית לילה שנקרא ארטישוק) ופעולות מיוחדות בשנים 1992-1998 העלה שנדרשו מאות מארבים כדי להרוג מחבל בודד. יתר על כן, בתצפיות ובסיורים (תו"סים) ספג צה"ל לא פעם יותר אבדות משספגו המחבלים. לעומת זאת, פעולות מיוחדות היו הרבה יותר אפקטיביות בהריגת מחבלים. גם אם מביאים בחשבון את מספר הנפגעים הגבוה במבצע "שירת הצפצפה" ("אסון השיטת" ב-1997) שיעור האבדות ביחס למספר המשתתפים בפעולות האלה היה נמוך יותר מאשר בכל צורת פעולה אחרת, ושיעור הנפגעים בקרב האויב היה גבוה יותר.³⁷

מבצעי הפיירפורס היו אפוא מבחינת הרודזים השקעה מוצלחת הרבה יותר מאשר פטרולים רגילים - בתנאי, כמובן, שאנשי הגרילה

לא הצליחו לחמוק בעוד מועד. הבעיה הייתה שבסוף 1977 היו הרבה יותר אנשי גרילה בתוך רודזיה, וקשה היה למצוא את כולם. מספרם הרב של מבצעי הפיירפורס יצר, כמובן, עומס פסיכולוגי עצום על הלוחמים. היו תקופות שבהן כמעט מדי יום הם הונחתו ממסוקים או הוצנחו ממטוסים היישר לתוך זירות לחימה, ואף היו ימים שבהם הונחתו לוחמים או הוצנחו כמה פעמים ביום. צבא רודזיה מעולם לא ייחס חשיבות רבה לפסיכולוגיה הצבאית, וחיליו לא קיבלו סעד פסיכולוגי. התוצאה הייתה שהמתח העצום נפרק בסופו של דבר בצורות שליליות: את החופשות שאלוהן נשלחו הלוחמים מדי פעם הם כינו I&I (Intoxication and Intercourse) - סמים וסקס) - פרפרזה של הכינוי שניתן לחופשות בצבא בריטניה: R&R (Rest and Recuperation - מנוחה והחלמה). בחופשות האלה פרקו לוחמי הרל"י כל עול ומצאו את עצמם לעיתים קרובות מתפכחים בתאי המעצר של המשטרה. לאחר המלחמה הסתבכו רבים מאנשי הרל"י עם החוק במדינות שאלוהן נסעו, ולא מעטים מהם התאבדו.³⁸

נוכחותם של אזרחים בזירת הלחימה לא תמיד השפיעה על הלחימה של חיילי צבא רודזיה, והתוצאה הייתה לא פעם מרחץ דמים. כך, למשל, תיאר חייל רל"י תקרית שבה השתתף ב־1976: "אם איש גרילה הסתתר בבקתה עם אזרחים, היה הכרחי להרוג את האזרחים כדי להגיע אל איש הגרילה... כשהיינו מעורבים בהיתקלות בקצה של כפר, הוזמנה התקפת אוויר, והפצצות קצרו קציר נורא. כשהמטוסים עזבו, הכפר היה זרוע אזרחים משוסעים ופצועים קשה, בעיקר נשים וילדים".³⁹

דוגמה נוספת: בתחילת יוני 1978 נהרגו 22 כפריים, מהם 19 נשים וילדים, בתקרית שבה הופצץ כפר שהיה במרחק של כ־16 ק"מ מהבירה סולסברי (הנקראת היום הארארה). יחד עם 22 האזרחים ההרוגים נהרג גם איש גרילה אחד. הרודזים טענו שבכפר היו אנשי גרילה רבים, וכי התנהל שם קרב.⁴⁰

באחת מפעולות הפיירפורס של הרא"ר במאי 1977 נהרגו 36 אנשי גרילה, 8 "מגויסים" (אזרחים שאנשי הגרילה אילצו להצטרף אליהם) ולפחות 43 אזרחים - רובם באש מהאוויר - בשעה שנמלטו ממקום התקרית.⁴¹ לא פעם היו אנשי הגרילה מתכנסים בתוך כפרים (לעיתים בעל כורחה של האוכלוסייה). בהתקפות של צבא רודזיה על כינוסים כאלה נפגעו בעיקר אזרחים. הפגיעה באזרחים הקשתה מאוד על כוחות הביטחון של רודזיה לגייס את תמיכת האוכלוסייה, כפי שעולה מדו"ח ביקורתי שפירסם ארגון לא־ממשלתי ב־1977:

אפשר בקלות להבין את מבוכת הכפריים כשכה רבים מהם מוצאים את מותם מידי כוחות הביטחון המתיימרים להגן עליהם. אפשר לסלוח להם כשהם שואלים ממי הם צריכים לפחד יותר - מהצבא או מהגרילה.⁴²

היעילות של הגרילה לעומת היעילות של צבא רודזיה: בריחה לעומת התקפה

מ־1978 ואילך הלכה ופחתה יעילותם של מבצעי הפיירפורס, משום שאנשי הגרילה שיכללו את שיטות ההתחמקות שלהם. אלה כללו, כאמור, הצבת תשמועי אוויר במרחק ניכר מהבסיסים העיקריים,

התפזרות בקבוצות קטנות לכל הכיוונים ברגע שנשמע רעש מטוס (ופגישה לאחר מכן בנקודה שנקבעה מראש), החבאת הנשק, התחזות לכפריים במקומות שבהם ניתן היה לעשות זאת, הסתתרות בתוך צמחייה וכן הפעלת כוחות גדולים שיכלו להתמודד טוב יותר עם הכוחות הרודזיים (למעט עם כוחות מוצנחים גדולים) במקרה של היתקלות פתע. אף שהשיטות האלה לא היו חדשות, עליית מיומנותם של אנשי הגרילה הביאה לירידה בשיעור ההצלחות של התצפיות הרודזיות לגלות אותם.

באוגוסט 1977 תיאר איש גרילה שנפל בשבי את שיטות ההתחמקות מכלי הטיס: אלה היו מבוססות בעיקר על התפזרות מיידית של חברי הקבוצה עם הופעת כלי הטיס. איש גרילה שנפל בשבי ביוני 1978 טען שלא ראה במבצעי הפיירפורס איום משמעותי, שכן בדרך כלל ניתן היה להתחמק מהם בקלות.⁴³

ניק דאוני (Nick Downie), קצין בריטילשעבר, היה ב־1978 מפקד טלוויזיה והצטרף למבצעי פיירפורס שניהל צבא רודזיה.⁴⁴ מעדותו עולה בבירור שמבצעי הפיירפורס הלכו ואיבדו מהאפקטיביות שלהם משום שהשתפרה מיומנותם של אנשי הגרילה לברוח בזמן ולא בגלל שיפור ביכולת הלחימה של אנשי הגרילה:

עברנו דרך בסיס גרילה, שם העידו ארוחות אכולות למחצה על הנסיגה החפוזה של האויב. האזור שבו אכלו אנשי הגרילה היה יחסית ריק מצמחייה, אבל בדיוק מאחוריו צמח סבך בגובה של כשני מטרים. הסגן [הרודזי], שהיה קצת קצר ראייה, התכופף להציץ בין הענפים, ואז התקדם, תקע את ראשו ואת כתפיו לתוך הצמחייה וירה במהירות ארבע יריות. פחות משני מטרים מהקצה של קנה הרובה שלו שכב איש גרילה מת שהיה חמוש ברובה סער קלצ'ניקוב... האיש ידע בבירור שיש חיילים בסביבה... הוא היה מוסווה היטב, והיה לו שדה אש נוח, אך הוא נורה משני מטרים בלי לנסות להגן על עצמו... זה לא ייאמן ש־60% או 70% מאנשי הגרילה נהרגים בדרך הזאת במבצעי הפיירפורס.⁴⁵

סביר להניח שדאוני מגזים בנתונים, אולם כושר הלחימה העלוב של אנשי גרילה רבים צוין לא פעם גם במקורות אחרים. עם זאת יש להדגיש שצבא רודזיה תיפקד ברמה גבוהה ביותר גם כשנתקל באויב נחוש ומיומן. דוגמה לכך היא מבצע שהרודזים לא ראו בו הצלחה גדולה (והיו אף שראו בו תבוסה).⁴⁶ הכוונה היא למבצע "אוריק" (Uric) שהתנהל בספטמבר 1979 ושב איבדו הרודזים 15 מאנשיהם (כולל שלושה אנשי חיל האוויר של דרום־אפריקה) - מספר האבדות הגדול ביותר שספג צבא רודזיה בפעולה אחת במלחמה. במבצע "אוריק" התמודדו 360 חיילי סא"ס ורל"י בסיוע כל חיל האוויר של רודזיה ובסיוע של כמה מסוקים מדרום־אפריקה עם בסיס גרילה מבוצר שתוגבר בכוחות מצבא מוזמביק. אנשי הגרילה והחיילים ממוזמביק נהנו מעדיפות מספרית, מעמדות הגנה טובות, משפע של נשק נ"מ - כולל תותחי 23 מ"מ וטילי כתף סטרלה (SA-7). אף שהלחימה הייתה בעיקר התקפה של הרודזים על מערכי הגנה מבוצרים, ואף שהרודזים טעו בהערכת המודיעין שלהם (ולכן לא השיגו את כל מטרותיהם), נהרגו בפעולה יותר מ־300 אנשי גרילה וחיילים של צבא מוזמביק - רבים מהם בלחימה על הקרקע. גם מול אויב שרמתו ויעילותו היו הרבה מעל לממוצע

חמושים הופעלו הן בהיתקלויות המוצלחות והן בהיתקלויות הפחות מוצלחות. עם זאת אין להסיק מכך שלהפעלת מטוסי הקרב והמסוקים החמושים לא הייתה חשיבות. היא הייתה חשובה, אך היא לא הייתה הגורם החשוב ביותר.⁴⁸ סוגיה קריטית הרבה יותר הייתה מי פתח ראשון באש בכל היתקלות.

הדור השלישי של הפיירפורס: יותר כוח, יותר מהירות, יותר התקפות

כדי להגביר את יעילותם של מבצעי הפיירפורס הן באיתור אנשי גרילה והן בשיפורה של מהירות התגובה לאחר איתורם החל צבא רודזיה לנהל ב־1978 מבצעי ג'מבו פיירפורס, שבהם הופעלו כוחות גדולים יותר (פי שניים ולעיתים אף פי ארבעה מהכוחות שהופעלו במבצעי הפיירפורס הרגילים). כן שונו נוהלי הפעולה ונקבעה חלוקת סמכויות ברורה. מבצעי ג'מבו פיירפורס לא הופעלו לעיתים קרובות שכן הם חייבו הפעלה ב־זמנית של רוב צי המסוקים של צבא רודזיה ושל לפחות מחצית ממטוסי הדקוטה שלו.⁴⁹

מבצעי ג'מבו פיירפורס הם לא רק פרי של חשיבה טקטית מתקדמת יותר אלא תוצאה של אילוצים טכניים. ב־1978 היו ברחבי רודזיה באורח קבע ארבעה כוחות בכוננות למבצעי פיירפורס (ומאוחר

בלחימה ברודזיה, ושהיה מבוצר במערכים מוגנים שצימצמו את יעילות התקיפות האוויריות, השיגו אפוא הרודזים יחס הריגה של לפחות 20 ל־1. יתר על כן, על הקרקע לא היו להם אבדות כלשהן: כל אבדותיהם נגרמו מהפלת שניים ממסוקיהם.⁴⁷

למעשה, יעילותם של הכוחות הרודזיים הלכה והשתפרה במבצעי הפיירפורס - כאשר אלה הניבו היתקלויות: ב־115 היתקלויות שהיו עד אפריל 1977 עמד יחס האבדות על 1:28.4 לטובת הרודזים, ואילו ב־157 היתקלויות שנחקרו בין מאי 1977 לאפריל 1978 עלה היחס ל־1:30.3. כדי להשיג את ההישגים האלה לא נזקקו החיילים הרודזים לעדיפות מספרית גדולה: באחת ההיתקלויות המוצלחות ביותר מבחינתם היה שוויון כוחות בינם לבין אנשי הגרילה; במקרים אחרים היה להם לכל היותר יתרון מספרי קטן. כלומר, אם לא הצליחו אנשי הגרילה להימלט בזמן, נחרץ גורלם - גם אם מולם התייצב כוח רודזי שווה כוח או שכוחו עלה רק במעט על כוחם שלהם.

ניתוח של היתקלויות שתוצאותיהן לא היו טובות בעיני הרודזים מלמד שאנשי הגרילה נהנו בהן בדרך כלל מעדיפות מספרית בולטת, או שתנאי מזג האוויר היו קשים וסייעו לאנשי הגרילה להסתתר ולהימלט. הפעלת מטוסי קרב ומסוקים חמושים לא הייתה גורם שחרץ את גורלן של ההיתקלויות: מטוסי קרב ומסוקים

יותר היו חמישה כוחות - אחד מהם מדרום-אפריקה). הכוחות האלה הופעלו לעיתים קרובות כמה פעמים ביום. יכולתם של ארבעה כוחות לתת מענה לכל רודזיה הייתה, כמובן, מוגבלת מאוד. המחסור במסוקים היה כה חמור, עד כי פעולות מעבר לגבולות רודזיה לא איפשרו לבצע מבצעי פיירפורס בתוך רודזיה - לעיתים במשך עשרה ימים. בפרקי הזמן האלה הייתה למעשה לאנשי הגרילה יד חופשית לפעול באין מפריע בכל רחבי רודזיה.

מפקד יחידת הסיור המוסווה, שאנשיה נהגו לצאת בצמדים לסיורים ממושכים בעומק המדינות השכנות (לעיתים במשך יותר מחודש, כמעט בלי לקבל אספקה מהאוויר), סיפר שאנשיו הסכימו לוותר על מסוקי החילוץ שהיו בכוננות בזמן סיוריהם כדי לאפשר את ניצולם למשימות אחרות של הצבא.⁵⁰ רק בסוף 1978 הגיעו לרודזיה 11 מסוקי בל 205 (כנראה מישראל) ולאחר ששופצו הם נכנסו לשירות במהלך 1979.⁵¹ כל מסוק כזה יכול היה לשאת תריסר לוחמים ולשחרר שלושה מסוקי אלואט למשימות תקיפה.

מ־1979 הגבירה דרום-אפריקה את סיועה לרודזיה⁵² ובמסגרתו סיפקה לה מסוקי אלואט נוספים ואף הציבה כוח גדודי - על מסוקי וכלי רכבו - בדרום רודזיה. הכוח הזה יכול היה לנהל שני מבצעי פיירפורס בעת ובעונה אחת. אף שתנאי השטח שבו פעל מנעו ממנו להגיע להישגים רבים, הרי עצם נוכחותו איפשרה לצבא רודזיה לרכז מאמץ בגזרות אחרות.

בגלל מהירות הפעולה, ההיקף הגדול של הכוחות ועוצמתה של מכת האש הראשונית נמשך מבצע ג'מבו פיירפורס כשעה בלבד, ואילו מבצעי הפיירפורס שנוהלו לפני כן נמשכו כמה שעות

בפעולת ג'מבו פיירפורס השתתפו עשרה מסוקים - שניים מהם מוסבים למסוקי תקיפה - מטוס דקוטה וכן מטוס קל חמוש ששימש הן לסיור והן לתקיפה. לעיתים קרובות אף הועמדו לרשות המבצעים האלה מטוסי קרב, והם הוזנקו לזירה בהתאם לצורך. היו מקרים שבהם הופעלו במבצעי ג'מבו פיירפורס כוחות גדולים אף יותר. סדר הכוחות האווירי הזה איפשר להנחית ולהצניח בסבב אחד לא פחות מ־50 חיילים (ובמידת הצורך - באמצעות מטוסים נוספים או באמצעות מסוקי בל 205 - אפילו 100 חיילים). כוח כזה מסוגל היה - בעזרת הסיוע האווירי - להתמודד כמעט עם כל כוח גרילה שהוא - ולעשות זאת במהירות רבה.

כאמור, הוכנסו שינויים גם בנוהלי הפעולה של הכוחות. לפי הנהלים החדשים, שבע דקות לפני שעיקר הכוח היה מגיע במסוקים, היו מסוקי תקיפה טסים מהר ככל האפשר לזירה שבה התגלו אנשי הגרילה ומבצעים מיד יעפי תקיפה (במקום לטפס לגובה של 250 מטר ואז לחפש מטרות), ובהתאם לצורך היו מזמינים מטוסי תקיפה. את יעדי התקיפה היו מסמנים באמצעות רימוני עשן

שהשליך מסוק הפיקוד.

אומנם בשיטת הפעולה הזאת טסו המסוקים בגובה נמוך יותר מאשר בשיטות הפעולה הקודמות, אך זמן החשיפה שלהם לאש האויב התקצר באופן משמעותי. המסוקים הגיעו בגובה צמרות העצים, הנחיתו מכת אש כבדה כדי לרתק את אנשי הגרילה - ומיד נעלמו. בעוד אנשי הגרילה נצמדים למקומותיהם בגלל אש המסוקים, הגיעו הצנחנים לעמדות החסימה, ואילו מסוקי התובלה הנחיתו את הכוחות שנועדו להסתער על אנשי הגרילה. רק לאחר שכל הכוחות היו על הקרקע, טיפס מסוק הפיקוד לגובה של 250 מטר וניהל את הלחימה משם, ואילו המסוק החמוש השני המשיך לבצע יעפים בגובה צמרות העצים.

בגלל מהירות הפעולה, ההיקף הגדול של הכוחות ועוצמתה של מכת האש הראשונית נמשך מבצע ג'מבו פיירפורס כשעה בלבד, ואילו מבצעי הפיירפורס שנוהלו לפני כן נמשכו כמה שעות. לפחות במקרה אחד ביצע כוח רודזי שלוש משימות פיירפורס בין 6 בבוקר ועד הצהריים. יתר על כן, שיעור הגילויים של קבוצות הגרילה עלה מאוד - בעיקר הודות לסיירת המוסווה. זו הופעלה באינטנסיביות רבה - ובהצלחה רבה - במשימות תצפית. והיו שתי סיבות נוספות לעלייה בשיעור האיתורים של קבוצות הגרילה: ההחלטה למקד את הפעולות באזורים מסוימים והצלחתן של המיליציות האפריקניות שהוקמו באותה העת להגביל את חופש התנועה של אנשי הגרילה. קצין שפיקד על מבצעי ג'מבו פיירפורס העיד שב־1979 הסתיימו בלא כלום רק 11 מתוך 77 הפעולות שעליהן פיקד. בשיטות הפעולה הקודמות היה שיעורם של מבצעי הנפל גבוה הרבה יותר. וככל שעלה שיעור האיתורים, כך ספגו אנשי הגרילה אבדות כבדות יותר: בין אפריל 1979 להפסקת האש בדצמבר של אותה השנה חוסלו במבצעי הפיירפורס של הרל"י כ־1,680 אנשי גרילה. אבדותיו של צבא רודזיה היו נמוכות מאוד באופן יחסי.⁵³

האבדות של שני הצדדים שברו שיאים ב־1979: לכוחות הביטחון של רודזיה היו באותה השנה 408 הרוגים, ולארגוני הגרילה היו לפחות 4,290 הרוגים. בדיקה מדוקדקת של הנתונים מלמדת שמספר ההרוגים בקרב אנשי הגרילה בתוך תחומי רודזיה בין אפריל לדצמבר 1979 היה כמעט שווה למספר הרוגיהם בכל 1978.⁵⁴ לעומת זאת, באותה התקופה (אפריל-דצמבר 1979) לא הייתה עלייה במספר ההרוגים של צבא רודזיה בתוך תחומי המדינה, ובחודשים האחרונים של המלחמה אף ירד מספר ההרוגים מ־242 באוגוסט-דצמבר 1978 ל־200 בתקופה המקבילה ב־1979. גם יחס הנפגעים (בכל פעולות הצבא, לא רק במבצעי ג'מבו פיירפורס), שירד בינואר לשפל של 1:4, חזר באפריל ל־1:10 ויותר כך עד תום המלחמה. פירוש הדבר הוא שפעולותיו של צבא רודזיה בתוך המדינה הפכו להיות אפקטיביות יותר, אף שהאסטרטגיה החדשה שמה את הדגש על פגיעה בבסיסי הגרילה במדינות השכנות. במילים אחרות: העלייה במספר ההרוגים בקרב אנשי הגרילה נבעה לא רק מהעובדה שהיו להם יותר אנשים ושהם ביצעו פעולות רבות יותר. אילו אלה היו הסיבות לגידול במספר האבדות של אנשי הגרילה, היינו צריכים לראות במקביל גם עלייה במספר הנפגעים בצבא רודזיה. זה לא קרה, ואפילו מספר החוואים הלבנים שנרצחו היה קטן יותר ב־1979 לעומת 1978.⁵⁵

סיכום

הפיירפורס היה שיטת לחימה נגד גרילה שפיתח צבא רודזיה בשנות ה־70 של המאה ה־20. ייחודה של השיטה הזאת היה בכך שהיא איפשרה לכוחות קטנים מאוד לגלות ולהשמיד מהר יחסית כוחות גרילה רבים. שיטת הפעולה הזאת הייתה מבוססת על תגובה מהירה של כוחות מוסקים ומוצנחים בעקבות קבלת מידע מודיעיני מדויק מתצפיות סמויות על הקרקע. השיטה הזאת הייתה הרבה יותר יעילה מכל שיטת פעולה אחרת נגד כוחות גרילה, כגון הצבת מארבים או שיגור פטרולים - רכובים או רגליים.

בעקבות ניהולם של מאות מבצעי פיירפורס - בין היתר באמצעות אנשי מילואים⁵⁶ - הלך ושיכלל צבא רודזיה את התיאום בין התצפיות הסמויות לבין כוחות הקרקע והאוויר (שכללו מסוקי סער, מסוקים חמושים ומטוסי תקיפה) עד לדרגה שבה הוא יכול היה להגיב בתוך זמן קצר מאוד על גילוי של יחידת גרילה ולנהל לחימה משולבת אוויר-קרקע בתאי שטח קטנים, עתירי צמחייה סבוכה, שבהם המרחק בין החיילים הרודזים לבין אנשי הגרילה היה קטן מאוד.

מבצעי הפיירפורס איפשרו לרודזים למנוע קריסה כוללת במחיר זול יחסית ובאמצעות הפעלת מספר קטן של כוחות מיומנים. כאמור, יעילותם של מבצעי הפיירפורס עלתה עשרות מונים על יעילותם של הפטרולים ושל המארבים: הם קטלו הרבה יותר אנשי גרילה במחיר נמוך הרבה יותר. יחס ההרוגים במבצעי הפיירפורס עמד במוצע על 1:30 - דהיינו 30 הרוגים מקרב אנשי הגרילה לכל הרוג של צבא רודזיה. בסך הכול נהרגו במבצעי הפיירפורס אלפי אנשי גרילה. לשם השוואה (למרות השוני בזירות ובכוחות): במשך שמונה שנות לחימה נגד הגרילה במלאיה הרג הסא"ס הבריטי 108 אנשי אויב במחיר של כעשרה הרוגים.⁵⁷

מובן שרק באמצעות גרימת אבדות כבדות לאויב לא מנצחים מלחמות, כפי שהוכח במלחמת וייטנאם (בשלב מסוים התמכרו האמריקנים בווייטנאם "לספירת גופות" וחשבו שזהו הנתון המרכזי המלמד על התקדמות המערכה שלהם נגד הקומוניסטים) וכפי שהוכח במלחמת אלג'יריה או במלחמתם של הסובייטים באפגניסטן. בשלוש הדוגמאות האלה היו אבדותיהם של אנשי הגרילה כבדות הרבה יותר מאבדותיהם של כוחות הצבא, ובכל זאת הצבאות לא ניצחו במערכות האלה.

חולשתה המרכזית של שיטת הפיירפורס הייתה במישור האסטרטגי: השיטה הזאת לא יזמה פעולות נגד האויב אלא רק הגיבה על יוזמותיו. שיטת הפיירפורס היא דוגמה מובהקת ליוזמה טקטית (שכן את הקרבות נגד אנשי הגרילה יזמו תמיד הכוחות של צבא רודזיה) במסגרת של מגננה אסטרטגית. כך אי-אפשר לנצח במלחמות.

בשנים הראשונות למלחמה נערכו מבצעי הפיירפורס רק בתוך תחומי רודזיה, אחרי שאנשי הגרילה כבר חצו את הגבול ולעיתים קרובות הספיקו להתפזר על פני מרחבים גדולים. היכולת לבלום אותם בתוך שטחה של רודזיה הייתה מוגבלת במשך רוב שנות המלחמה. בדרך כלל היו הפטרולים אמצעי לא יעיל לבלימת אנשי הגרילה, וגם מבצעי הפיירפורס בתוך המדינה לא יכלו להיות יעילים כמו מבצעים דומים מעבר לגבולות המדינה נגד הבסיסים של אנשי

הליקופטר של צבא רודזיה בפעולה מ־1978 ואילך
הלכה ופחתה יעילותם של מבצעי הפיירפורס, משום שאנשי הגרילה שיכללו את שיטות ההתחמקות שלהם

הגרילה. מבצעי הפיירפורס גם לא יכלו להוביל די כוחות לאזורים מוכי גרילה ולאבטח אותם למשך זמן רב. רק ב־1979 נמצא פתרון מסוים לבעיה הזאת עם הקמתן של המיליציות האפריקניות, גיבושו של הג'מבו פיירפורס ונקיטת אסטרטגיה חדשה של פגיעה בבסיסי הגרילה במדינות השכנות ובמדינות עצמן שאירחו אותם. אולם הפתרונות האלה ננקטו מאוחר מדי: מבחינה פוליטית גורלה של רודזיה כבר נחרץ, ומבחינה צבאית כבר היה שטחה מוצף באנשי גרילה.

ייתכן שצבא רודזיה יכול היה לנצל טוב יותר את משאביו הצבאיים המוגבלים אילו היה מתמקד בשלב מוקדם יותר בניהול מבצעים נגד בסיסי הגרילה מחוץ לרודזיה - גם על חשבון פעולות בתוך שטחה של רודזיה. אולם דרך פעולה כזאת (שהצבא דרש, והמדינאים דחו) לא זו בלבד שהייתה מאלצת את הרודזים לוותר בפועל על שליטתם בשטחים רבים במדינתם, אלא גם הייתה מונעת מהצבא להגיב מיד על רבות מפעולותיהם של אנשי הגרילה. הסיבה לכך היא שבפעולות מעבר לגבול נעשה שימוש כמעט בכל צי המסוקים של צבא רודזיה, ואלה לא היו זמינים אז לפעולות בתוך המדינה. הדבר היה מחמיר עוד יותר את מצב הביטחון הרעוע ממילא ברודזיה. נוסף על כך פעולות מעבר לגבול בשלב מוקדם יותר עלולות היו לסבך את רודזיה במלחמות עם שכנותיה.

רון ריי־דאלי, מפקד הסיירת המוסווית, טוען כי כבר ב־1976 דרשו הוא ומפקדים נוספים להשקיע את רוב המאמצים של יחידתו ושל הסא"ס הרודזי בפעולות מעבר לגבולות המדינה - גם על חשבון פעולות בתוך גבולות המדינה.⁵⁸ ההצעה הזאת לא התקבלה - קרוב לוודאי בגלל השיקולים שצינו לעיל. בשנים הראשונות למלחמה סירב הדרג המדיני לאשר פעולות מעבר לגבולות המדינה, וגם כאשר ניאות לאשרן - בשלב מאוחר במלחמה - הוא היסס לאשר לצבא להתמקד בהן. ההיסוס הזה נבע מחששם של המדינאים מפני התערבות של ברית־המועצות ומפני הסלמה עד כדי מלחמה כוללת נגד כמה מדינות שכנות בו־זמנית. בתנאים מגבילים כאלה לא הייתה לצבא רודזיה ברירה אלא לפתח שיטה שתאפשר לו להתמודד עם המגבלות המדיניות הקשות ועם המגבלות שנבעו מגודלה של

- 2008, p. 47
3. Peter Godwin and Ian Hancock, **Rhodesians Never Die: The Impact of War and Political Change on White Rhodesia, c. 1970-1980**, 1993, Re-Print Harare: Baobab Books, 1995, pp. 280-281
 4. Paul Moorcraft and Peter McLaughlin, **The Rhodesian War: A Military History**, Barnsley, Pen and Sword, 2008, p. 168
 5. בין שפע המקורות על הגיאוגרפיה ועל האקלים של רודזיה (זימבבואה) אפשר לציין במיוחד את **Area Handbook for Southern Rhodesia**, Washington DC, Government Printing Office, 1975, pp. 39-54
 6. יש לציין את **So Far and No Further!** Trafford Publishing, 2005, pp. 5-6 <http://www.ess.co.at/> ואת המידע באתר <http://earthtrends.wri.org/> וכן באתר GAIA/gaia_intro.html
 7. Moorcraft and McLaughlin, p.159
 8. Greg Mills and Grahame Wilson, "Who Dares Loses? Assessing Rhodesia's Counter-Insurgency Experience", **RUSI Journal**, Dec. 2007, p. 23
 9. J. K. Cilliers, **Counterinsurgency in Rhodesia**, London, Croom Helm, 1985, p. 212; Anonymus, "Abridged History of the SFA", **Lion and Tusk** 2(2), <http://www.memoriesofrhodesia.com/media/documents/sfas.pdf>
 10. John P. Cann, **Counterinsurgency in Africa: The Portuguese Way of War, 1961-1974**, Westport, Greenwood, 1997, pp. 131-132
 11. ראו למשל את הדיווחים השונים על מבצע "פגאו" הפורטוגלי באפריל 1972 בארכיון של צבא רודזיה, RAA (The Rhodesia Army Association)/2001/086/099
 12. John P. Cann, **op. cit.**, p. 133
 13. Peter John H. Petter-Bowyer, **Winds of Destruction: The Autobiography of a Rhodesian-Born Pilot Covering the Rhodesian Bush War of 1967-1980**, Johannesburg, 30 Degrees South Publishers, 2005, p. 203
 14. **Ibid.**
 15. J. R. T. Wood, "Fire Force: Helicopter Warfare in Rhodesia, 1962-1980", **Dr. J. R. T. Wood's Rhodesia Site**, 1996, www.jrtwood.com/article_fireforce.asp; Wood, **Counter-Strike**, p. 58
 16. Petter-Bowyer, **op. cit.**; Cole, Barbara, **The Elite: The Story of the Rhodesian Special Air Service**, Durban, Three Knights, 1984, p. 55
 17. Petter-Bowyer, **Op. Cit.**, pp. 207, 211-212, 234-238; Charles D. Melson, "The Killing Machine", Unpublished Manuscript, Courtesy of Charles Melson; Wood, **Counter-Strike from the Sky**, pp. 90-118; Alexandre Binda, **The Saints: The Rhodesian Light Infantry**, Johannesburg, 30 Degrees South Publishers, 2007, pp. 158-161
 18. התיאור המקיף ביותר של פעילות הסיירת הזאת נמצא בספרו של מפקדה לשעבר, רון רייד-דאלי: **Pamwe Chete: The Legend of the Selous Scouts**, Weltevreden, Covos Day, 1999
 19. מקורות נוספים, חוץ מאשר הארכיונים, הם ביוגרפיות שכתבו לוחמים לשעבר ביחידה: Dennis Croukamp, **The Bush War in Rhodesia: The Extraordinary Combat Memoir of a Rhodesian Reconnaissance Specialist**, Boulder, Paladin Press, 2007; Kevin Thomas, **Shadows in an African Twilight**, Cape Town, uThekwane, 2008
 20. Lockley, R. E. H., "A Brief Operational History of the Campaign in Rhodesia Covering the Period 1964-1978", **Lion and Tusk** 2(1), 1990, Available online at <http://www.rhodesianforces.org/ABriefOperationalHistory.htm>
 21. Godwin and Hancock, **op. cit.**, p. 86
 22. "Military and Police Implications of the Quarterly Threat: 1st January 1977 to 31st March 1977", RAA/2001/086/238, file OCC/79 (JPS/302)
 23. התיאור המפורט ביותר של מבצע "דינגו" נמצא אצל Wood, **Counter-Strike**, pp. 123-202
 24. ובתיק 844 בארכיון של צבא רודזיה.
 25. Edward Luttwak, Transcript of a lecture at the Adelson Institute for Strategic Studies' Counterinsurgency Conference, December 8,

רודזיה, ממאפייני השטח שלה ומקוטנו של הצבא. לאור המציאות הזאת תהיה זאת טעות לקבוע ששיטת הפיירפורס הייתה הצלחה טקטית, אבל כישלון אסטרטגי. נכון הרבה יותר לומר שהיא הייתה התמודדות טקטית עם מצב אסטרטגי כמעט בלתי אפשרי. כיום מתמודדים צבאות מערביים עם בעיות הדומות לאלה שעיינום להתמודד צבא רודזיה. הם עושים זאת בעיקר באמצעות הפעלת הרבה מאוד אש כדי להפחית ככל האפשר את הסיכון לחייליהם. צבא רודזיה לא יכול היה לנקוט את הפתרון הזה שכן הוא היה קטן ודל ציוד. על המחסור בכוח אדם, באמצעי לחימה ובחימוש הוא ניסה לפצות באמצעות הפעלה נועזת של מסוקים ושל צנחנים. המסוקים, שהיו כמעט בלתי ממוגנים, הופעלו בגובה נמוך, מעל אויב שלהשתו עמדו שפע של אמצעים כדי לפגוע בהם - החל מנ"ל וממקלעים וכלה בטיילי כתף מתקדמים. את הצנחנים שלו לא היסס צבא רודזיה להצניח מעל שטחים קשים - לפעמים כמה פעמים ביום.

על אף הנסיבות המיוחדות של המלחמה ברודזיה ניתן ללמוד ממנה על הפוטנציאל הגלום בכוחות מוסקים ומונחתים בלחימה נגד גרילה. אולם מהמלחמה ההיא ניתן ללמוד לקח חשוב הרבה יותר ואוניברסלי: אין תחליף לחשיבה מקורית

במילים אחרות: יעילותה הטקטית של שיטת הפיירפורס נבעה בראש ובראשונה מנכונותם של הרודזים לקחת סיכונים שצבאות אחרים היו, קרוב לוודאי, נמנעים מהם. צבאות אחרים היו בוודאי נכנסים לפעולה נגד כוחות גרילה רק לאחר "ריכוך" מסיבי של האויב - מה שהיה מאפשר לו בוודאי לחמוק ולהיעלם. על אף הנסיבות המיוחדות של המלחמה ברודזיה ניתן ללמוד ממנה על הפוטנציאל הגלום בכוחות מוסקים ומונחתים בלחימה נגד גרילה. אולם מהמלחמה ההיא ניתן ללמוד לקח חשוב הרבה יותר ואוניברסלי: אין תחליף לחשיבה מקורית. באמצעותה אפשר להתמודד בהצלחה גם עם נסיבות כמעט בלתי אפשריות - מצב אסטרטגי קשה, הגבלות קשות שמטיל הדרג המדיני ומחסור קריטי בכוח אדם ובאמצעי לחימה.

הערות

1. המאמר הזה לא היה נכתב ללא סיועו של ד"ר ריצ'רד ווד (J. R. T. Wood), גדול חוקריה של רודזיה. ספרו **Counter-Strike from the Sky, The Rhodesian All-Arms Fireforce in the War in the Bush 1974-1980**, Johannesburg, 30 Degrees South Publishers, 2009
2. המקיף ביותר לתולדות השיטה הרודזית להסקת סער ולהצנחת סער. זהו ספר חובה לכל המתעניין הן ברודזיה, הן בלוחמה בשטח עתיר צמחייה סבוכה והן בלחימה נגד גרילה. תודה לד"ר ווד על סיועו בעצה ובחומרים ועל הרשות שנתן לי להשתמש בתרשימים מספרו. תודה גם לד"ר צ'רלס מלסון, ההיסטוריון הראשי של חיל הנחתים האמריקני, על שהעמיד לרשותי את טיוטת חיבורו "The Killing Machine" העוסק בנושא הזה.
3. J. R. T. Wood, **A Matter of Weeks rather than Months: The Impasse between Harold Wilson and Ian Smith: Sanctions, Aborted Settlements and War - 1965-1969**, Crewe, Trafford,

MI/33/3, Military Intelligence Department, Message, 12 August 1977, both in RAA/2001/086/347

44. המפיק השותף שלו, לורד ריצ'רד ססיל, נהרג באחת ההתקלויות האלה. סרט התעודה שלהם, Frontline Rhodesia, שודר ב-1979 בטלוויזיית Thames ומצורף ל-"Masodja", Binda

45. Nick Downie, "Rhodesia Guerilla Warfare: A study in military incompetence", *Defence* 10 (5), 1979. Available online at <http://www.rhodesianforces.org/RhodesiaStudyinmilitaryincompetence.htm>

46. מדעה כזאת חשש מפקד הכוחות הרודזיים, לוטננט-גנרל פטר וולס: Signal Commander COMOPS to AIG 1001, 071148 September 1979; G(1)13(Int), 1 Rhodesian Special Air Service, "Debrief Notes: OP Uric", 10 September 1979, RAA/2001/086/273

47. Binda, *The Saints*, pp. 394-405; Operation Uric Files, RAA/2001/086/273

48. G(Int)/1(7)16, Warrant Officer 2 J.R.T. Wood, RIC, "Second Revision of the Tactical Data Relevant to Fireforce Results", 11 August 1978, RAA/2001/086/347. Hereafter Fireforce 2nd Revision

49. *Ibid.*; *Fireforce Conference*

50. Reid-Daly, *Pamwe Chete*, p. 341

51. כמה מקורות רודזיים, בהם בריגדיר דייויד הפנשטאל במכתב למחבר, ציינו שכל חלקיהם הפנימיים של המסוקים שהגיעו היו מלאים חול, ונדרשו כמה חודשים כדי להשימם. ישראל הודתה שהיא מכרה את המסוקים, אך הכחישה - לא בצורה משכנעת במיוחד - כל קשר לרודזיה. לטענתה, המסוקים נמכרו לסוחר נשק אמריקני ששמו לא פורסם.

52. על הצד הפוליטי והאסטרטגי של שיתוף הפעולה הזה ראו, למשל: G/4/1, COMOPS, "Short Term Strategy for Zimbabwe Rhodesia (ZR): 21 March to 31 July 1979", Final Draft (Appendix A.), 23 March COMOPS, "Total National 1979, RAA/2001/086/046; G/4/1, Strategy Directive (TNSD): 1/79: National Strategic Guidelines for Zimbabwe Rhodesia for the Period of the First Government or Five Years", 22 March 1979, RAA/2001/086/046 (Box 931); Ian Douglas Smith, *Bitter Harvest: The Great Betrayal and the Dreadful Aftermath*, London, Blake Publishing, 2001, pp. 293-294

53. Wood, *Counter Strike*, pp. 94-95

54. 2,479 באפריל-דצמבר 1979 לעומת 2,508 ב-1978.

55. David Martin and Phyllis Johnson, *The Struggle for Zimbabwe*, London, Faber and Faber, 1983, p. 309; Rhodesian Casualty lists: J. R. T. Wood, "Rhodesia Roll of Honour: 11 November 1965 - 30 March 1980", http://www.jrtwood.com/roll_of_honour.asp; <http://www.mazoe.com/amend.html>; <http://www.rhodesianforces.org/BSAPRollOfHonour.htm>; Petter-Bowyer, *Winds of Destruction*, p. 472; "Summary of Intelligence Affecting Zimbabwe-Rhodesia", 3 July 1979, RAA/2001/086/092; Angus Selby, *Commercial Farmers and the State: Interest Group Politics and Land Reform in Zimbabwe*, Ph.D. Thesis, Oxford University, 2006, p. 80

56. ראו למשל: Wood, *Counter-Strike*, pp. 88-89

57. *Ibid.*, p. 95; British Special Forces Roll of Honour Website, <http://www.specialforcesroh.com>

58. Reid-Daly, p. 202

2008, Archived with the Author

23. RAA/2001/086/335 מידע אישי הוסר כדי להגן על ביטחון האנשים.

24. *Ibid.*

25. תיאור התקרית מצוי בארכיון הרודזי ומבוסס על חקירת אנשי גרילה ועל ממצאים בשטח. כן מתוארת התקרית אצל Petter-Bowyer, *Winds of Destruction*, pp. 269-270

26. *Ibid.*, p. 293

27. מהירותו המרבית של מסוק אלואט היא 210 קמ"ש, ומהירותו המרבית של מטוס דקוטה היא 360 קמ"ש.

28. Wood, *Counter-Strike*, p. 114

29. James Shortt and Angus McBride, *The Special Air Service: and Royal Marines Special Boat Squadron*, Oxford, Osprey, p. 19; Ian 'Jock' Thomson, in: Pete Scholey and Frederick Forsyth (eds.), *Who Dares Wins: Special Forces Heroes of the SAS*, Oxford, Osprey, 2008, p. 87; Mike Ryan, *Secret Operations of the SAS*, St. Paul, MBI, 2003, p. 49; Roy Russell, "From R. A. S. C. Malay Scouts to 22nd S.A.S.", Undated, *National Malaya and Borneo Veteran Association website*, <http://www.nmbva.co.uk/Roy%20Russell%20book.pdf>; John Doukas (Director), *The Story of the SAS*, Documentary Film, 1999; Jonathan Pittaway and Craig Fourie, *SAS Rhodesia: Rhodesians and the Special Air Service*, Gauteng, Dandy, 2003, pp. 67-68; Leroy Thompson, *SAS: Great Britain's Elite Special Air Service*, Osceola, MBI, 1994, pp. 69-70

30. הנתונים הם מתוך: Wood, "Fire Force"; Beryl Salt, *A Pride of Eagles: The Definitive History of the Rhodesian Air Force*, Johannesburg, Covos Day, 2001, p. 595. במבצע "דינגו" בנובמבר 1977 הופעלו 31 מסוקים.

31. ב-1979 בחן צבא רודזיה 923 היתקלויות שאירעו בשנים 1976-1978 שלא במסגרת מבצעי Fireforce. מסקנת המחקר הייתה שיעילות הצבא הלכה ופחתה בהיתקלויות האלה: ב-1976 כל תקרית שישית כזאת הסתיימה בהריגת אנשי גרילה, ואילו ב-1978 רק כל תקרית 13. גם יחס האבדות הורע מבחינת הרודזים מ-1 ל-10 (דהיינו הרודזי לכל 10 אנשי גרילה הרוגים) ל-1 ל-7. Staff Sergeant D. C. Lee, RIC, "RIC Research Report. 7- Examination of Contact Reports Received by RIC by 17 March 1979", 31 March 1979, RAA/2001/086/347 file G(Int)/1(7) Petter-Bowyer, *Winds of Destruction*, pp. 320-321; file G/13, COMOPS, "Record of a Meeting on Fireforce Tactics Held at KGVI Barracks at 1030 Hours on Tuesday 9th May 1978", 18 May 1978, Reproduced at Alexandre Binda, *Masodja: the History of the Rhodesian African Rifles and its Forerunner the Rhodesian Native Regiment*, Johannesburg, 30 Degrees South Publishers, 2007 pp. 353-354. Hereafter: Fireforce Conference

32. "Ric Research Report: Summary of Fireforce Results", 19 October 1978, RAA/2001/086/347, Rhodesian Intelligence Corps [RIC] Research Report #30; LT. G.F.T. Child, RIC

33. Wood, *Counter-Strike*, p. 95; J. R. T. Wood (ed.), *The War Diaries of Andre Dennison*, Gibraltar, Ashanti, 1989

34. *RIC Research Report #30*

35. *Ibid.*; Wood, "Fire Force"

36. ביולי 1978 ניתח צבא רודזיה 150 פעולות של אנשי גרילה. התברר שרק על 17 מהן הגיבו כוחות הביטחון. בכל הפעולות האחרות כלל לא נתקלו אנשי הגרילה בכוחות הביטחון, אלא אם הם - אנשי הגרילה - יזמו את תקיפתם. RAA/2001/086/088; LT. G. F. T. Child, RIC, "Preliminary Report: Terrorist Atrocities", 5th July 1978, RAA/2001/086/347

37. *RIC Research Report #30*; MI/33/4/25/B (Int)/1(7)25; יגיל הנקי, מסמך פנימי בצה"ל, 1998

38. כמה דוגמאות מצויות אצל Chris Cocks, *Fireforce - One Man's War in the Rhodesian Light Infantry*, 2nd edition, Welteverden, Covos Day, 2000

39. *Ibid.*, pp. 93, 97

40. *Rhodesia Herald*, 12 June 1978

41. Wood, *The War Diaries*, pp. 226-227

42. Catholic Commission for Justice and Peace, *Rhodesia: The Propaganda War*, New York, Africa Fund, 1978, p. 17

43. MI/33/1/2, "Terrorist Tactics", Appendix A., 21 June 1978;